

GURZEK JI ZARGOTINA ZAROKAN

DÎSKO
DÎSKO
DANÎNO

BERHEVKAR: MUSTAFA GAZÎ

GURZEK JI ZARGOTINA ZAROKAN
DÎSKO DÎSKO DANÎNO

Berhevkar: MUSTAFA GAZÎ

Enstîtûya Kelepora Kurdî
2006

Zincîreya Pirtûkên Enstîtûya Kelepora Kurdî
Hejmar: 34

Navê pirtûkê: Gurzek ji Zargotina

Zarokan/Dîsko Dîsko Danîno

Amadekirin: Mustafa Gazî

Pêdeçûn û sererastkirin: Mazlûm Doxan

Rûpelsazî û Bergsazî: Meryam Motaghiyan

Çapxaneyê Wezaretê Perwerdeyê/Hewlêr

Tîraj: 1000 Dane

Çapa Yekem: 2006

Hejmara spartinê: 596

kurdish-heritage-institute

Navnîşan: Girdî Elî Necî Gereki 103

Kolana 52 No:22 Silêmanî / Iraq

Tel-fax: 0044704-3137233

Malper: www.khi03.com

Email: info@khi03.com

EV PIRTÛK BI HEVKARIYA
WEŞANXANEYA ARAS HATE
ÇAPKIRIN.

NAVEROK

Kurtejiyana min

Çend gotin

MAMIK

ZÛGOTINOK

MESELOK

Pîrê û Cêr	38
Pîr û Sîr-1	38
Pîrê û Dîk-1	39
Pîrê û Sîr-2	39
Pîr û Dîk-2	40
Pîr û Dîk-3	41
Pîr û Dîk-4	41
Pîr û Dîkil-5	42
Hopanî-1	42
Hopanî-2	43
Hopanê-3	44
Hopanî Hopanî-4	44
Hopanî Hopanî-5	45
Hopanî Mopanî-6	46
Hopanî Mopanî-7	46
Hopanî Mopanî-8	47

Hopanî-9	48
Her panî	48
Çûme Şkeftek Tarî-1	49
Çûme Şkeftek Tarî Hîqniqo-2	49
Çûme Şkeftek Tarî-3	50
Her Bildim-1	50
Ha Bildim-2	51
Kûr Kûr Badîna	51

MESELOKÊN KURT Û GOTINÊN LÎSTIKAN

Silo Dunikilo-1	54
Silêmanê Dunikil-2	54
Silêmanê Dunikil-3	54
Silêmanê Dunikil-4	54
Silêmanê Dunikil-5	55
Silêmanê Dunikil-6	55
Hop Yender	55
Peşkî Barî	55
Baran Barî	56
Dîsko Dîsko Danîno	56
Endilko-1	56
Endilko-2	56
Wîl Didim	56
Cihok Celalok	57
Hey Tirşî	57
Açik da Maçik da	58
Oy Cendirme	58
Xevroşk	58
Keçelo	58
Hehecikê-1	59

Hehecikê-2	59
Leglegê-1	59
Liba Tirî	59
Leglegê-2	60
Leglegê-3	60
Hêkekê Hêkanekê	60
Min Yazîkî Nivîsî	60
Çûme Mala Xalê xwe	61
Metika Min Çû Marînê	61
Çîrê Çîrê Çîranokê	61
Çîrokê Çîrvanokê	62
Şeqlo Beqlo	62
Aro Vingo	62
Eklê Meklê 1	63
Hêkil Mêkil-2	63
Hêkê Mêkê-3	63
Hêkil Mêkil-4	63
Hêkil Mêkil-5	64
Hopê Hopê	64
Kod Kodê	64
Hopa Mopa	65
Hezê Mezê	65
Tir Teşî	65
Îklo Dîko	66

JIMARTIN

Sat Axa-1	68
Sat Axa-2	68
Hêkikê Hêcirikê-1	68
Hêkikê Hêkanekê-2	68

Horoz e Moroz e	68
Heqê Meqê	69
Gumbla Gumbil	69
Ro vêket	70
Yekaneke-1	70
Yekê Yekê Yekaneke-2	70
Yekê Yekaneke-3	71
Yekê Yekê Yekaneke-4	71
Yekaneke-5	71
Yekaneke-6	72
Yekaneke-7	72
Bîr Îkî	72
Rêvî Rindik-1	73
Rûvî Rindik-2	73
Rovî Rindik-3	73
Rûvî Rindik-4	74
Rêvî Rindik-5	74
Rovî Rindik-6	74
Rovî Rindik-7	74
Rêvî Rindik-8	75
Rêvî Rindik-9	75
Yek û Yek	75
Yek Yeko-1	75
Yek Yeko-2	76
Yek Dido-1	76
Yek bi Yek-2	76
Yek bi Yek-3	77
Yek Dudu Sisê-4	77
Gurê Manco	77

ÇÎROK

Kêzxtatûn	79
Bet û Qaz û Ker	80
Çivîk	81

ÇEND DAB Î NERÎTÊN KURDAN

Bûka Baranê	84
Diranê Heftsalî	84
Sebat û Adar	85
Sersal	85

LÎSTIK

Hopalanî	88
Teytok	88
Torş	89
Qadî	89
Pîreçizkê	90
Peşko Guro	90
Lîstika Bişkoka	90
Lîstika Morîkan-1	90
Lîstika Morîkan-2	91
Lîstika Morîkan-3	91
Nîsko Noko	92
Lîstika Sêgavê	92
Qerenûz	92
Çaltokê	93

KURTEJIYANA MIN

Li gor gotina diya min a rehmetî ez sala 1958'an li gundê Şêxuliya Jêrin, ku ser bi Sêwregê ve ye, hatime dinê. Lê belê nasnameya ku di bêrika min de, ne ya min e. Beriya min birayekî min hatiye dinê û piştî demekê miriye. A nav û nasnameya wî birayê min ê rehmetî ji min re mîrat maye.

Hîn ez pitik bûm, di pêçekê de bûm, bavê min ji ber karê xwe malê ji gund bar dike tîne Diyarbekirê. Ez ji pitikiya (bebektiya) xwe û vir de ye li Diyarbekirê dijîm. Min dibistana seretayî, a navîn û lîse li Diyarbekirê xwend. Ez ji eşîra Keja me. Eşîra me, xizmên me bi piranî li derdora Qerejdaxê, li Siwêregê (Sêrek) û hinek jî li Diyarbekirê û Serê Kaniyê (Ceylanpınar) bi cihûwar bûne. Şecera min ewha ye; Mustafa (ez), Birahîm, Bekir, Bişo, Ayib, Mehmo, Elî, Evdo, İbram, Kejo.

Gelek sal in ez di warê zargotin, ziman û muzîka Kurdî de dixebitim. Piraniya ciwanan min bi xebatên min ên muzîk û kilama “Xerîb im”ê nas dikin. Piştî 1990'an min donzde salan inamostetiya zimanê Kurdî kir, dersên zimanê Kurdî da gelê xwe.

Gelek xebatên min di kovar û rojnameyan de weşiyên. Bi navê “Diyarbakır Türkçesi” û “Pırpırım”ê du pirtûkên min hene.

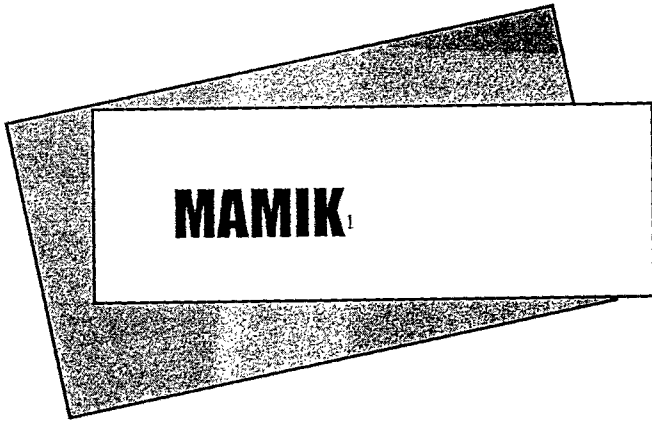
Mustafa GAZÎ

ÇEND GOTIN

Mirovên ku di nav civatekê de dijîn, xwediyên berhemên wek edet, kilam, stran, çîrok, xeberoşk, mamik, gotinên pêşîyan, pêkenok, efsane, listik û reqasan in. Îlmê zargotinê hem van berheman tetkîk dike û hem jî di navbera van berhem û jiyîna civatê de têkiliyê datîne.

Wek gelên din em Kurd jî xwediyê zargotinekê ne. Zargotina me Kurdan pir dewlemend e. Ev zargotina dewlemend ji bav û kalê me de ji me re mîrat maye. Divê em vê zargotina xwe ya netewî biparêzin û ji jenerasyonên nû re parastî bihêlin.

Mustafa GAZÎ

¹ Her weha li hin deveran jî jê re dibêjin tiştanok, tiştik, têderxistinok, qinik, kelemamik.

Apê sincik bazda quncik. (Mişk: Fare)

Ava hindik, bîra qolîk, werîsê kinik. (Çira: Çıra)

Avê dikim selekê, dimîne weke berê. (Cemed: Buz)

Baznê xezalê, çû binê nalê. (Mar: Yılan)

Beden kesk, dikan reş, bajar sor. (Zebeş: Karpuz)

Behra hişîn, du mar tê de dikin xuşîn, yek hesp e, yek mehîn e. (Roj û heyv: Güneş ve ay)

Behra şîn e, av tê nîn e. (Kezan: Yosun)

Benik benik şeş benik, du kodik, yek darik. (Mêzîn: Terazi)

Bizina Berwariya, nav genimê Hekariya, genim bê bistî², bizin bê estî. (Sipî: Bit)

Bizina mellê zivistanê mir, Biharê şer jê kir, şerîatê jî helal kir. Çima? (Biharê şer jê kir: Bihar boğazladı)

Bî (bê) hestî ye, bi bistî ye, pişt şikêrê nivistiye³. (Sipîh: Bit)

Bîra cawîn, dewla⁴ herîn, werîsê darîn. (Kîsê titûnê, qelûn û boçika wê: Tütûn kesesi, pipo ve piponun kuyruğu)

Bûk li pê, kezî li erdê. (Çirik: Çörten, su oluğu)

² Bistî: Gewdeya nebatên wekî genim û ceh

³ Nivistin: Razan, raketin, nivîn, xewtin

⁴ Dewl: Gerdel, bêdrok, bi tirkî kova.

Cirmek⁵ min heye bi du ava. (Hêk: Yumurta)

Çar birayê min hene, her carê du heb xwe davêjin golê.
(Guhan: Hayvan memesi)

Çar û çar û çarde, bîst û pênc û pazde, hivdê ku du hijde,
dike çi qasî? (Dike 115)

Çarê çemrê çêlekê, heştê dêla zopekê, didoyê bela vîtekê.
(Guhan: Hayvan memesi)

Çarnig bi rê ket, dunig bi pê ket, çîzo vîzo bi dorê ket.
(Çerçî: Çerçî, gezgin satıcı)

Çil çîq⁶ in, çil berçîq in, çil ode ne, çil mifte ne, çil kilîle ne,
çil tê de ne. (Genim: Buğday) (çîq: şimêl, bi Tirkî “buğday sapı”)

Çil û çar û çarde, bîst û pênc û panzde, hevde û du
hijde. Dike çi qas? (Dike 151) (Ev li ser hev pir zûka tê
gotin, wek zûgotinokan)

Çindik mindik, bazda quncik, bê dil û bê gurçik.
(Çirçirik: Çörten, su oluğu)

Çiring çiring çarxane, kûpikê bizir barxane. (Hêjîr:
Încir)

⁵ Cirm: Conî, sindir, bi tirkî kurna, soku

⁶ Çîq: Şimêl, bi tirkî buğday sapı

Çiz tê çize-vîz tê, teq tê teqe-req tê, gur tê bi gure-gur
tê, rev tê bi reva gur tê. Ev çi ye? (Bangeran: Loğ)

Çûçika belek, xeber da felek. (Telefon)

Çûm û çûm du rêz morî, çûm û çûm du qulê tarî, çûm û
çûm du çirê reş ronî, çûm û çûm du marê reş, çûm û
çûm meydana xweş û dehla hûta. (Ser û çav: İnsan başı
ve baştaki organlar)

Çûme aşkî bêderî, keşekî li wê ye bêserî, qapûtî lê ye
bêberî. (Hêk: Yumurta)

Çûme serê zinarkî, lê bixin gopalkî, deng here hezar û
yekî. (Erd û ezman: Yer ve gök)

Dar li serê darê, hinar li serê hinarê, rist li serê ristê
bihust e. (Teşî: İğ)

Dara çinçinê, pelê gozel çinê, kî mêr e hilçinê. (Qur'an:
Kuran)

Dara li pehnavê⁷, pênc gulî li navê, sisê li siyê, dido li
tavê. (Pênc wextê limêjê: Beş vakit namaz)

Darek heye pênc gulî, her gulîkî teyrek sipî li ser. (Tilî
û neynûk: Parmak ve tırnaklar)

Darkî min heye hezar û yek pel e. (Qur'an: Kuran)

⁷ Pehnav: Panav, rast, mexelî, bi tirkî düzlük, plato

Darole darole, ortasî çermole, qaqlovîsko çirtole.
(Dewkul: Yayık)

Deh li duda, dudu li deha, serî li qûnê, qûn li erdê.
(Însan û guhan: Însan ve hayvan memeleri)

Derim nav dehlê bavê xwe, rastî şiva rast nayêm.
(Qiloçê bizinê: Boynuz)

Dest dimê, bustkê dikimê. (Kilîle: Anahtar)

Devî bi zinêr ve, mazî pê ve. (Serî, guh û guhar: Baş,
kulak ve küpe)

Devreşa nêv sor, şil dike, za (ziwa) dertêxe. (Tenûr:
Tandır)

Diçim serê çiyakî, dibe orêna gakî. (Tiving: Tüfek)

Diçim serê zinarkî, dikutim bizmarkî, deng diçe heftê û
hezarkî. (Def an birûsk: Davul ya da yıldırım)

Diçim serê zinarkî, dikutim nal û bizmarkî, deng diçe
heftê û yek hezarkî. (Ewr û esman: Bulut ve gök)

Diçim şikeftkê, hemû sofiyê ser sipî ne. (Didan: Diş)

Difire ne çûçik e, diware ne kûçik e, bi şîr e ne bizin e.
(Kertal: Kenger kurusu)

Dimexile wek gakî, radibe wek çiyakî. (Kon: Çadır)

Dirêj, dirêj, dirêj, ji vir heta serê dinê, nagêyê boça kerê. (Rê: Yol)

Dismala Bekir, tije şîr û şekir, xweziya min bi wî kesî ek vekir. (Qur'an: Kur'an)

Dîzika⁸ daniya, pişta xaniya. (Stêrk: Yıldız)

Dîzika devgirtî, nexweşa li ber ta girtî. (Hinar: Nar)

Dîzika gimgimî, tije ardê genimî. (Gûz: Ceviz)

Du çirê nebiya, du qulê roviya, di binî da aşekî hewarê. (Çav, poz û dev: Göz, burun ve ağız)

Du rêsi giha li berwarkî. (Birû: Kaş)

Du şeş û panzde, bîst û çar û şanzde dike çi qas? (Dike 67)

Dûv daro, qul hezaro. (Serad: Gözer, iri delikli elek)

Elba mast li guhera rast. (Hîv: Ay, gökteki ay)

Eliyê dirêj tije qirêj. (Kulek an Qelûn: Baca ya da pipo)

Emerê lingekî, hat şerê gundekî. (Mêkut: Tokmak)

Erebê reş bazda ser diya te. (Kon: Çadır)

⁸ Dîzik: Çömlek

Ewrbelekê nav mala ye, şekirê ser tûma⁹. (Ewrbelek:
Kûçik: Köpek. Şekir: Guyê kûçikan: Köpek dışkısı)

Ez çûm deştê, min dît sûfikê jû ve tê, piştîkê stiriye li
piştê, min got sofî tê çî ku? (Jijû: Kirpi)

Ez çûm nizarekê¹⁰, nalîna birîndarekê dihat.
(Mêşhingivî: Balarısı)

Ez çûm nizargê, bî (bû) nalenala birîndargê. (Mêşa
hinguv: Balarısı)

Ez diherim ew dihere, ez disekinim ew disekine. (Sî:
Gölge)

Ez tehtê de davêm naşkê, ez davêm kulekê de dişkê.
(Kewzan: Çitlembik)

Êk dibêje ay milê mino, êk dibêje ay piştî mino, êk
dibêje ay xwezga (xweşika) mino. (Stûn, girş û bangur:
Sütun, mertek ve loğ)

Êrvist¹¹ e, dar û bist e, heftê û heft zalim hatin neêxiste.
(Tifeng: Tüfek)

Gayê bî (bê) hestî, ser laşê te nivistî. (Kêç: Pire)

Gayê Gulo, heft qat cilo. (Pîvaz: Soğan)

⁹ Tûm: Gir, mit, bi tirkî tepe, höyük

¹⁰ Nizar: Ew aliyê beralp û bergazan ku tav nadê, berevajî beroj.

¹¹ Êrvist: Cureyekî dara merxê ye.

Gayê Hekariya ketiye genimê Berwariya, ga bê hestî,
genim bê bistî. (Sipî: Bit)

Gir e ne dar e, xîşik e ne mar e, çilo dixwe ne kar e.
(Şkevlâtûk: Kaplumbağa)

Guloka mû li dinyê wer bû. (Mij: Sis)

Hanîka manîka, ferşê ber devê kanîka. (Cemed: Buz)

Hanyana manyana, ferşê deryê kanyana, rê nade
karwanyana. (Qerîsek: Buz)

Heçka meçka, fiç û faç û fiz dewrêş. (Mar: Yılan)

Heft ga kapkî ve. (Kundir: Kabak)

Helheliko melmeliko, simêltûjo guhbeliko. (Mişk:
Fare)

Hemzeko, pişt a xwe veneko. (Çîtik, gêzî, melkes:
Süpürge)

Her ro diya min dest û gunnê Ereba dişo. (Kevçî:
Kaşık)

Hespa boz e, rişme li poz e. (Derzî: İğne)

Hespa şê a simaqî bazdaye, ne dêl û ne qamçî. (Kêç:
Pire)

Hespa şê, bazda hewşê. (Çironek: Çörten, su oluğu)

Hespê boz, meydan kir toz. (Şape, aşit: Çığ)

Hêj nehatî beran, nêv guhana wê hinde.
(Qîzik, keç: Kız)

Hêlîna betê ye, li rastê ye.
(Zarokê di zikê dê de: Ana karnındaki çocuk)

Hilindir bilindir, kur ji bavê bilindtir. (Hêstir: Katır)

Hilindir milindir, law ji bavê bilindtir. (Dû: Duman)

Hingî ez diçim pî (pê) min tê. (Sih: Gölge)

Hino bi çavkî. (Şûjin: Çuvaldız)

Hişin e, kilîta wî hesin e. (Zebeş: Karpuz)

Hîs li ser hîs, çar çemil û toqlanîs. (Kûsî: Kaplumbağa)

Ho kilo, heft qat cilo. (Pîvaz: Soğan)

Hûno mûno, du qûno. (Loq, bangeran: Loğ)

Hûtê çû ser darê, gulî anî xwarê.
(Makîna teraşê: Tıraş makinesi)

Ji dûr tê, kûr tê, vedirêşe xwîn tê. (Keleş: Kalaşinkof)

Ji min qalintir e, ji rêsiyê gîha siviktir e. (Meşk: Tulum)

Ji vêdê heta Baxdayê, hemû kulavê radayî. (Berf: Kar)

Ji vir û Mûsil, hemî keçikê çav kil. (Pirpizek: Çiğdem)

Kalo miriye, dev vekiriye. (Kewar: Buğday ambari)

Kalo tê ji deştê, piştîkî dirî li piştê, bê şîv û bê taştê.
(Jûjî: Kirpi)

Kalo tê ji deştê, xurîn e bi taştê, kulê dixwe nan naxwe,
seba jinê ketiye dinê. (Kûsî: Kaplumbağa)

Kalo tê ji rê da, tefala¹² istiriya li piştê da. (Jûjî: Kirpi)

Kalok ji jor da têye, dirik li piştê ye. (Jijo: Kirpi)

Kaniya kevezê, av tê dizê. (Poz: Burun)

Keçika du kezî, ser serbanî ve bezî.

(Bangur, bangeran: Loğ)

Ker û bar ve diçe, dûvikê wê naçe. (Kevçî: Kaşık)

Ker ziriya, bişkul firiya. (Tifek: Tüfek)

Kera bi bar çû bin zinar. (Kevçî û şîv: Kaşık ve yemek)

Kerê kur çû afir. (Mêkut: Tokmak)

Kerkî bavê min heye cil î bi zik, teng li ser piştê.
(Çarix: Çarık)

¹² Tefal: Piştîya striyan, bi tirkî diken balyası

Kêra kalanî, tor avêt ser xanî. (Mêw, mêwa tirî: Üzüm asması)

Kêrga dimdimî, teji arê genimî. (Gûz: Ceviz)

Kimê (kum) hûtik tije nûtik. (Hêjîr: İncir)

Kimê xezalê, gêr bû newalê. (Botav: Tulum boyamada kullanılan bir bitki)

Kofiya delalê, bazda newalê. (Zîpik: Dolu, dolu yağısı)

Kok di erdê da, serî li jor, orte di te da. (Genim: Buğday)

Kozka kara, wa l' nizara. (Kefçîdanik: Kaşıklık, kaşıkların konulduğu kap)

Kudirikê du qûnik. (Bangeran: Loğ)

Kulavê pevdadayî ji vir heta Bexdayê. (Ewr: Bulut)

Kumê hûtik, tijî nûtik. (Hijîr: İncir)

Kumê mellê, li ser golê. (Hiv: Ay, gökteki ay)

Kumê xezalê, gêndir bû newalê.
(Botav: Tulum boyamada kullanılan bir bitki)

Kumê xezalê, gêr bû newalê. (Hiv: Ay, gökteki ay)

Lawikê kumsor. (Ziman: Dil, ağzın içindeki dil)

Lem lemo, li devê çemo. (Legleg: Leylek)

Lemê lem da, behrê kef da, mar çû, marezerk di dev da.
(Lembe: Lamba, çıra)

Lemê lem da, kefê kef da, mar hat marmasî di dev da.
(Çıra: Çıra)

Li avê dixim naşkê, li teht dixim dişkê. (Hêk: Yumurta)

Li teht dixim naşkê, li avê dixim dişkê. (Pelê cixara:
Sigara yaprağı)

Li vî alî text, li wî alî text, di ortê da kalekî bêbext.
(Kalan û şûr: Kın ve kılıç)

Mamê min î mam belek, dest û tilî tir çêlek. (Beq:
Kurbağa)

Mamika mino, yekî delîquç. (Kulek: Topal)

Mamikê min ê mamanî, çar kirasê li ber e, sisiyê sipî
ye, yekê zer e. (Hêk: Yumurta)

Mamikê min ê mamanî, ez digiri(m) vale, ez diberdi(m)
tejî. (Çiçik: Meme)

Mamikê min ê mamanî, hespê boz, meydanê kir toz.
(Şape: Çığ)

Mamikê min ê mamanî, hingî ez biçim pî (pê) min tê.
(Sih: Gölge)

Mamikê min ê mamanî, ji têrê ye, ji rêrê ye û ji kêrê ye.
(Bangur: Loğ)

Mamikê min ê mamanî, ji vira û Bexda, kulav rada.
(Berf: Kar)

Mamikê min ê mamanî, ji vira û derî, kişt xwe berda
serî. (Kêç: Pire)

Mamikê min ê mamanî, ji vira û Mûsil, moriya sinsil.
(Teyrûk: Dolu, havadan yağan dolu)

Mamikê min ê mamanî, qesra bêderî. (Hêk: Yumurta)

Mamikê min ê mamanî, qilingo milingo, çar desto, du
lingo. (Kevjal: Yengeç)

Mamikê min ê mamanî, ser mazi ye, qûn derzî. (Zerkit:
Sarı renkli bir çeşit yaban arısı)

Mamikê min ê mamanî, ser qulîpancî zirçine, 'iyar hene
mû tune. (Beq: Kurbağa)

Mamikê min ê mamanî, serî steyr e, binî behr e.
(Lampe: Lamba)

Mamikê min ê mamanî, şeqil dîwarî. (Çimle: Duvara
yapıştırılarak kurumaya bırakılan sığır dışkısı)

Mamikê min ê mamanî, vî milî teht e, vî milî teht e,
nêvê de şil û şehî e. (Hevîr: Hamur)

Mamikê min î mamani, sê bira lêk difeke¹³. (Kuçik: Ateş ocağına bırakılan taşlar) (Lêk difeke: li hev dinêrin.)

Mamka mino, binî ax e, nîvî şax e, serî zer e. (Genim: Buğday)

Mamka mino, çil çilî bin devî. (Dasik: Orak)

Mamka mino, diçim diçim nagîjimê. (Sî: Gölge)

Mamka mino, sûr hişin e, bajar sor e, mifte hesin e. (Zebeç: Karpuz)

Marê mirî tirkî kirî. (Tiving: Tüfek)

Min avêt avê neşikya, min avêt çiya şikya. (Hêk: Yumurta)

Min avêt çiya neşikya, min avêt avê şikya. (Pelê cixara: Sigara yaprağı)

Misîniko, du quliko. (Bageran: Loğ)

Mîzera siltanî, ji Xuda bî (pê) ve nezanî. (Jina ducanî: Hamile kadın)

Mûyê kara, li ser dara. (Kon: Çadır)

Nanxur û pênc bêçî. (Însan)

¹³ Lêk difeke: Yanî li hev dinêrin, li hev mêze dikin.

Ne li erd e ne li esman e, hêlîna beg rewan e. (Zîn: Eyer)

Ne li erd e ne li esman e, hêlîna bet rewan e. (Gemî)

Ne li erd e ne li esman e, hukmê destê însan e. (Teyare: Uçak)

Ne li erd e ne li ezman e, mifte li destê însan e. (Kelek: Kelek, ırmaklarda işleyen ve şişirilmiş tulumlar üzerine kurulan bir çeşit sal)

Ne li erdê ye ne li ezmanan e, hefsarê wê dest însanan e. (Gemî)

Odak (odeyek) şuştî miştî, bilbilek tê da rûniştî. (Dev û ziman: Ağız ve dil)

Odak (odeyek) şuştî miştî, çel keleş¹⁴ tê da rûniştî. (Kibrît: Kibrit)

Odekî (odeyeke) min heye şuştî miştî, du qor mêvan tê da rûniştî. (Dev û didan: Ağız ve dişler)

Pezê Elî hemuya min berda çema, sibehî ez rabûm liv (lib, heb) jî (jê) nema. (Steyr: Yıldız)

Pîrikek min heye, ji sibê heya êvarê pîna (pehînan) li xwe dixê. (Sêla nan: Ekmek sacı)

¹⁴ Keleş: Li vir maneya mêrxas û egîd digihîne. Bi tirkî yiğit. cesur

Qenenezîldayî li qenenezayê siwar bûye. (Xwê û qatir:
Tuz ve katır)

Qesra sipî bêqapî (derî). (Hêk: Yumurta)

Qol damançe, bazda binê baxçe. (Gû: İnsan dışkısı)

Qol demançe, li nav baxçe. (Siviya sergîna: Tezek
sepeti)

Reş e reş e wey (wekî) qîr, difire wey tîr, kutilga çêdike
wey jina mîr. (Kêza gû: Bok böceği)

Reşkê galgalî. (Rêxa çêleka: İnek pisliği)

Sal duwazde meh şîn e. (Hêrvist: Ardiç)

Ser gelgele, bin gelgele, çav ziq û sinbêl bel e. (Sivûrî,
sivore: Sincap)

Ser mazî, ling derzî, li diyara kir hewar û gazî. (Kew:
Keklik)

Ser mazî ye, stû derzî, kendaluga (kendal) ve bezî.
(Kew: Keklik)

Ser mişar¹⁵ e, pê xepar¹⁶ e. (Dikil: Horoz) (Mişar: bi
Tirkî “tarla bölümleri, evlek.” Xepar, bi Tirkî “nadas,
çapa.”)

¹⁵ Mişar: Dep, xet, bi tirkî evlek.

¹⁶ Xepar: Karê tevrikirin, kulbekirinê, bi tirkî çapalamak

Serdirêj e, qûnqelêş e, dest didimê ber davêje. (Tiving: Tüfek)

Serî li qûnê, qûn li erdê, deh li duduya. (Meriv şîrê mangê -çêlekê- didoşe: Înek sağan kişi)

Serî text binî text, nava wî da kalikî bêbext. (Kosî: Kaplumbağa)

Serî text e ne dar e, binî text e ne dar e, çar pê ye ne dewar e. (Kûsî: Kaplumbağa)

Serî zirav, dûv dirîj (dirêj) e. (Sope: Soba)

Serîkî kurkirî, di binê diya te da kirî. (Tevn: Dokuma tezgahı)

Sê nigê sêdar, çar nigê tê da, du nigê lê da. (Sêpêk, meşk, insan: Çatma, yayık ve insan)

Sê pênc û pazde, bîst û çar û şazde, bû çi? (Bû 70)

Sêlingo di siyê da, çarlingo pê da, dulingo hat û lêda. (Sêpî, meşk, insan: Çatma, yayık, insan)

Sênî li ser sênî, deng dere Husênî. (Ewr: Bulut)

Sênîya savarê, va l' serê darê. (Hinar: Nar)

Sêpê li pê ye, çarpê lê ye, dupê tê hilpkî lê ye. (Sêpik, meşk û dewkul: Çatma, yayık ve yayık yayan kimse)

Sima hêstirê, sed û sî mal tê da distirê. (Hinar: Nar)

Simê gê tije xwê. (Hinar: Nar)

Simika hêstirê, sî û sê mal tê da distirê. (Hinar: Nar)

Simsimo (simo simo), qasimo. (Sivnik û carût: Süpürge ve faraş)

Sindirûk li ser sindirûkê, qefil û miftik li ser destê bûkê. (Destar: Eldeğirmeni)

Sindirûk ser sindirûk, qefl û mifte dest bûk. (Distar: Eldeğirmeni)

Sindoq Silêmanî, li diyaran danî. (Gor: Mezar)

Sindoqa zana, dimîne heya axirê zemana. (Mezel: Mezar)

Sipî ye sipî ye ne keşk e, guhbelug e ne mişk e. (Şeytanok: Salyangoz)

Sî û sê bar hilanî, qe li eynê xwe dananî. (Sêl: Ekmek sacı)

Sofik tê ji deştê, ferşik ser piştê. (Kîso: Kaplumbağa)

Sor û semawatî¹⁷, şil çû zuha hatî. (Nan: Ekmek)
(Semawatî: Ezmanî, semawî.)

¹⁷ Semawatî: Ezmanî, asmanî

Sorê ser hilû, ket nav qevdek mû, keyfa dîwanê pî (pê)
xweş bî. (Bilûl, bilûr: Kaval)

Sûk li ser sûk, mefte da dest bûk. (Destar: Eldeğirmeni)

Şalê min şelwarê te, zavê mala xalê te, bêm mala te tê
çi bidî? (Dayik: Ana)

Şeliqî¹⁸ meliqî, bi kevir ve zeliqî. (Pîrçemok, şevşevîng:
Yarasa) (şeliqî: bi Tirkî “pişik olmuş, pişikli.”)

Şêrîno li darîno, darîno li gobelo (guhbelo), gobelo bi
rê ket, pêpano pê ket, çiz viz bi dorê ket. [Şêrîno: Tirî
(Üzüin), Darîno: Selik (Sepet), Gobelo: Ker (Eşek),
Pêpano: İnsan (İnsan), Çiz viz: Moz (Büvelek, bir tür
yaban arısı)]

Şikefto bero bero, tije pezê kevero. (Diran: Diş)

Şil dike, rep dike, tê re dike. (Derzî û ta: İğne ve iplik)

Şivek ter li guher. (Mar: Yılan)

Şkefta tarî, tije mirarî. (Didan: Diş)

Şûtî min şemitî te, hatî min, ketî te. (Kevçî: Kaşık)

Tabûtî da çil heb mirî hene. (Kibrît: Kibrît)

Tasa danya, li paş xanya. (Kirmorî: Karınca)

¹⁸ Şeliqî: Şewliqîn, bi tirkî pişik olmak

Tasa mast, li cîkî rast. (Hîv: Ay, gökteki ay)

Tendûra dadayî, tije nanê badayî. (Gûz: Ceviz)

Tendûra risrisî, tije nanê garisî. (Hêjîr: İncir)

Tenûra xumxumî, tije nanê genimî. (Gûz: Ceviz)

Tep tepo qurmîçanik. (Rêx: Sığır pisliği)

Teq tê teqe-teq tê, çîz tê çîzovîz tê, sewt tê sewta gur tê.
(Bangeran: Loğ)

Tê girtin venabe. (Mezel, gor: Mezar)

Tirtimo, dîwar simo. (Rêx: Sığır pisliği)

Tişkî heye dikute bi bizmarkî, deng dere hezarkî. (Def:
Davul)

Tişkî heye diore, bişkul¹⁹ ji dev difire. (Tiving: Tüfek)

Tişkî heye ez didimê dixo, nedimê naxo, ew çi ye?
(Sobe: Soba)

Tişkî min ê tiştanî, ne pê û ne panî. (Hêk: Yumurta)

Tişkî min heye bûçim bûçim bûç qidas, pepim canim
bûç qidas, teto cano bûç qidas, nikulo cano bûç qidas,

¹⁹ Bişkul: Pişkul, bişqul, pisiya heywanên wekî bizin, pez û deveyan.

sero cano bûç qidas, çavo cano bûç qidas, goştê wê dixwim bernadim. (Kew: Keklik)

Tişkî min heye cûno du qûno. (Loq, bangeran: Loğ)

Tişkî min heye çindik û çindik, bazdide quncik, bê dil û gurçik. (Kêç: Pire)

Tişkî min heye bi ro digere, bi êvara disekine. Dema disekine devê wê vekirî dimîne. (Sol: Ayakkabı)

Tişkî min heye di rê da dere xerciya dike. (Bizin û bişkul: Keçi ve keçi dışkısı)

Tişkî min heye diçe diçe qet li pişt xwe nafetile. (Rê û av: Yol ve su)

Tişkî min heye, ez diçim bi min ra ye ji min naqete. (Sî: Gölge)

Tişkî min heye ji berî mellê bi xwe dihese. (Dîk: Horoz)

Tişkî min heye li avê dixim naşkê, li kevir dixim dişkê. (Hêk: Yumurta)

Tişkî min heye li kevir dixim naşkê, li avê dixim dişkê. (Pelê cixara: Sigara yaprağı)

Tişkî min heye mere (mirov) dihere ber, mere dibê dudu. (Neynik: Ayna)

Tişkî min heye pišta wê tim girêdayî ye. (Melkez: Sûpürge)

Tişkî min heye reş e reş e reşçêlek, nîvî reş nîvî belek, du ga donzde çêlek. [Reşçêlek: Sal e (Yıl). Nîvî reş nîvî belek; Şev û roj e (Gece ve gündüz). Du ga: Herdû îd in, îda Qurbanê û îda Remezanê (Kurban ve Ramazan bayramı). Donzde: Donzde meh in (On iki ay)]

Tişkî min heye, rêsiya giya, pişt xaniya. (Qula kirmoriya: Karınca yuvası)

Tişkî min heye serê sibê ji berî kevaniya dihere ser xênî. (Dû: Duman)

Tişkî min heye tiştanî, li ber kevirê xiştanî, ne pê û ne panî. (Hêka Kwîsiya: Kaplumbağa yumurtası)

Tişt mişt, çû li pišta derî rûnişt. (Sivnik: Sûpürge)

Tiştêk heye hemî tişt diçine tê da. (Defter: Defter)

Tiştêk heye her tişt bin re diçe. (Pênûs: Kalem)

Tiştêk heye ne li erd e ne li ezmana, zincîr li destê însana. (Gemî)

Tiştêk min heye qasî mewijkî, hindirkî tije dîke. (Çira: Çıra)

Tiştê min ê tiştanî, paş kevira xiştanî, min kir û te hilanî. (Gû: Bok)

Tiştê tiştanok, li ser kevîrê xiştanok. (Şeytanok: Salyangoz, sümüklü böcek)

Tiştik tiştanî, nav mezela sultanî, ji xeyra Xwedê kes nezanî. (Zarokê di zikê dê de: Anne karnındaki çocuk)

Tiştî tiştî tiştanî, buxçîka sultanî, ji Xwedê pê ve kes pê nizanî. (Zarokê di zikê dê de: Anne karnındaki çocuk)

Tiştî tiştî tiştanok, li pişt kevîrê xiştanok, ne gur dixo ne diz dibe. (Kûsî: Kaplumbağa)

Topa çêdike ne westa ye, difire ne tiyare ye, reş e ne mar e. (Kêzîka rêxê, golor: Bok böceği)

Vî alî text, wî alî text, jê derket kalekî bêbext. (Kwîsî: Kaplumbağa)

Vî milî rîx e, vî milî rîx e, nêvê de xwarina şêx e. (Hînguv: Bal)

Vî milî teht e, wî milî teht e, nava tehtê şîl û şeht e. (Hevîr: Hamur)

Xanima ser kursî, dixwe nanê tisî. (Çîra: Çîra)

Xanima şuştî, odê da rûniştî. (Lembe: Lamba)

Xaniyê mala bavê min heye li ser histûnekê, tê da tune ye ciyê qûnekê. (Kîvkarîk, kumîk: Mantar)

Xilingo milingo, heşt pê û du lingo. (Cotyar: Çiftçi)

Xişt pişt, çû derê ha rûnişt. (Sivnik: Sûpürge)

Xwe dihilavî zirçine, 'iyar heye mû tine. (Beq: Kurbağa)

Zer dîwan, qere dîwan, hişk î kevir. (Zêr: Altın)

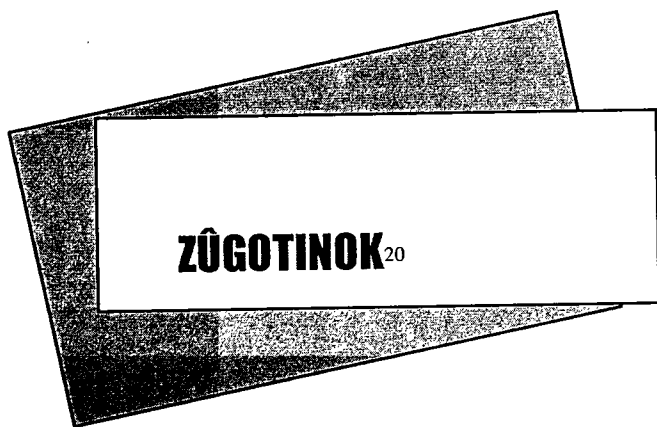
Zerîno, du derîno. (Misîn: İbrik)

Zerzerî, li pişt derî. (Roj: Güneş)

Zik li ser zik, rep di qulê da. (Destar: Eldeğirmeni)

Zikê wê li ber zikê dê ye, guhê wê li nava riyê bavê ye.
(Meşk: Yayık)

Zîpika zîpê, li deşta dîpê, dû jê hiltê. (Komir: Kömür)

²⁰ Zûgotinok: Her weha li hin deveran jî jê re dibêjin, qinik, bizelêv, nezanok, bi tirkî tekerleme

Heft bar ta û derzî hilbezî
Qulêroka derziya diya min re bezî.

*

Heft peng ne dezî
Kuliya derziyê ciya min ve bezî.

*

Heft bax dezî
Di qula derziya diya min ve bezî.

*

Sêv gilolî bî min sêv xwar,
Gû gilolî min sêv xwar.

*

Sêv gindirî,
Gû gindirî,
Min gûz xwar.

*

Tû xindirî min tû xwar,
Gû xindirî min tû xwar.

*

Baraz gindirî,
Baran gindirî,
Min baran xwar.

*

Heşt hirç,
Her heşt hirç pişt pirç.

*

Heft hirç heşt hirç,
Her heft heşt hirçê pişt bi pirç.

*

Kûjê têra ciya min sor e.

*

Sofkî hat ji wir da,

Tacek li serê wî,

Tacê tu çi tac î.

*

Sofkik hatiye mala me,

Ciya min heft nan danê,

Heft dan danê,

Heft ga danê.

*

Tişkî kete çavê min:

Kevir be bipeke,

Darik be birize,

Xwelî be bihele.

*

Hil gurmizî,

Dal gurmizî,

Heft penk ta kuriya derziya diya min re bezî. (Baş nizanım, lê belê ez dibêjim ev tişteke mîna “êrîşkirin”ê ye.)

*

Ez çûm mala mamê Mele Remezan,

Mîn go kanî mera mala mamê Mele Remezan.

*

Ez çûm mala Mele Remezan,

Mîn go ka mera mala Mele Remezan.

Go mera mala Mele Remezan nava reza ye.

*

Çûm mala xalê Şêx Şemsedîn,
Min got ka şemsiya xalê Şêx Şemsedîn.

*

Pişko mişko,
Min pişk xwar,
Te mişk xwar.

*

Kurm darê kur kir.

*

Kurm qurm qul kir.

*

Darê min qul,
Darê bavê min qul,
Darê min û qul di qula darê bavê min û qul da.

*

Darê min qul,
Darê bavê min qul,
Darê min ê qul di qula darê bavê min da Derbas bû.

*

Sê teşt nîsk mişt.

*

Çend teşt mişt nîskê sorkirî.

*

Sê pênc û sê panzde,
Bîst û çar û şanzde.

*

Şok sabûn,
Du şo sabûn
Sê şo sabûn
Çar şo sabûn

Pênc şo sabûn

Şeş şo sabûn.

(Ev zûgotinoka hanê heya hejmara şeşan li ser hev û pir zû tê gotin. Meriv gava heya şeşan dibêje, meriv xwe şaş dike.)

*

Çemçîkek²¹ çortan²² vî aliyê çem

Çemçîkek çortan wî aliyê çem

Çend çemçîk çortan vî aliyê çem

Çend çemçîk çortan wî aliyê çem.

*

Sê selik bi avê da hat:

Di yekê da gû,

Di yekê da mû,

Di yekê da tû.

Bi piya diçim gû,

Bi mila diçim mû,

Bi deva diçim tû.

*

Sê selek hat nava çemê Ro da:

Yek tû,

Yek gû,

Yek mû.

Bi deva çûm tû,

Bi piya çûm gû,

Bi lepa çûm mû.

*

²¹ Çemçîk: Hesk, bi tirkî çömçe

²² Çortan: Keşk, bi tirkî çökelek kurusu, keş

Sê kelik avê de tên:

Yek tû,

Yek mû,

Yek gû.

Ji dev ve diçim nav tû,

Dest ve diçim nav mû,

Nig ve diçim nav gû.

*

Suwarek ji wê da hat,

Barek li ser e:

Yek mû,

Yek tû,

Yek gû.

Bi deva diçim tû,

Bi niga diçim gû,

Bi lepa diçim mû.

*

Kijaqik²³ hatiye ser banê me,

Min tilya xwe da pinda²⁴ wê,

Ewê tilya xwe da pinda xwe.

*

Teyrek hat ser konê me,

Min tilya xwe da pinda wê,

Wê pinda xwe da tilya min.

*

²³ Kijaqik: Qir, qirik, qijik, bi tirkî karga

²⁴ Pind: Qûn, kûn, bi tirkî kış, gôt

Ser milê mele ra dev avêt milê diya mele.

*

Tir û tevir li ser kefçî,
Mîn tevir xwar tir ma li cî.

*

Guvîj û vîj di kevçî da,
Mîn guvîj xwar vîj ma di cî da.

*

Vîjk û guvîj di kevçî de,
Mîn guvîj xwar vîjk ma di cî de.

*

Lepek qîr bi konê me ve.

*

Qîlora darê qîlora bayê.

*

Zilê²⁵ min li ber darê lerizî.
(Sê caran li ser hev tê gotin)

*

Qijik hat û qijik qa kir,
Min tilya xwe pinda wê ra kir,
Wê pinda xwe tilya min ra kir.

*

Rovî li rê lerizî,
Rê li rovî lerizî.

*

Teştkî tije nîskê sor mişt niv nîskê sor.

*

²⁵ Zil: Qirş û qalê giya û kayê, bi tirkî ot ve saman çöptü.

Min û diyarê hafa kelê,
Telikê bavê xwe dişom davê m kelê.
(Ev çend caran li ser hev tê gotin)

*

Vî alî kerê,
Wî alî kerê,
Dayê ka telika bavê min bavê m kelê.

*

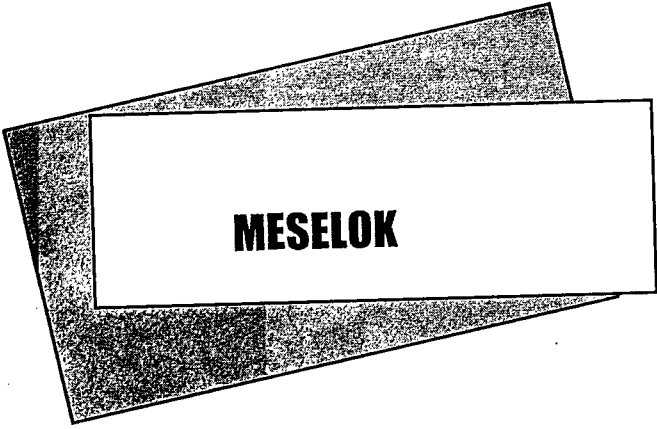
Vî alî xetê,
Wî alî xetê,
Derçûm girmilka milê metê.

*

Derziya min qul,
Derziya diya min qul,
Derziya min qula derziya diya min da.

*

Singek kuta kayê, yek da dest dayê.

MESELOK

PÎR Û CÊR

Pîrê çû kaniyê, cêrê wê li kevir ket û şikiya.
Go kevir te çima cêrê min şikand?
Go çima çayir di binê min da tê!
Go çayir çima tu di binê kevir da tê?
Go çima bizin min dixwe!
Go bizin tu çima çayirê dixwî?
Go çima gur min dixwe!
Go gur tu çima bizinê dixwî?
Go çima kûçik min dixwe!
Go kûçik tu çima gur dixwî?
Go çima kevanî nanê min piçûk çêdike!
Go kevanî tu çima nanê kûçik piçûk çêdiki!
Go çima mişk hevîrtirşê min dixwe!
Go mişk tu çima hevîrtirşê kevaniyê dixwî?
Go çima pisîk min dixwe!
Go pisîk tu çima mişk dixwî?
Go dixwim dixwim serê qemçika²⁶ xwe dilefînim!
(Qemçik: Dûv, dûvik, dêl, boçik, bi Tirkî “kuyruk.”)
(Silîva)

PÎR Û SÎR 1

Pîr û sîrek hebû
Pîrê sîra xwe li bin tahtê çand
Taht bi ser da ket
Go çima tahto?

²⁶ Qemçik: Dûv, dûvik, dêl, boçik, doçik, bi tirkî kuyruk

Go bira gîha li ser min şîn nebe!
 Go çima gîhaya?
 Go bira (bila) pez min nexwe!
 Go çima pezo?
 Go bira gur min nexwe!
 Go çima guro?
 Go bira kûçik min nexwe!
 Go çima kûçiko?
 Go bira kevanî nan bide min!
 Go çima kevaniyê?
 Go bira mişk hebana min qul neke!
 Go çima miško?
 Go bira pisîk min nexwe!
 Go çima pisîko?
 Go dixwim dixwim zikê xwe rep dikim!
 (Qerejdax/Sêrek – Silîva/Amed)

PÎR Û SÎR 2

Go pîrê hebû. Pîrê çû bajêr, ji xwe re seriyek sîr anî. Pîrê sîra
 xwe bir ber çem ku bişo, sîr li ber çem çû.
 Go çemo te çima sîra min bir?
 Go çima pez ava min vedixwe!
 Go pezo tu çima ava çem vedixwî?
 Go çima gur min dixwe!
 Go guro tu çima pez dixwî?
 Go çima kûçik min dixwe!
 Go kûçiko tu çima gur dixwî?
 Go çima pîrê devşoya ber destê xwe dide min!
 Go îjarê dor hat ser pîrê. Go pîrê tu çima devşoya ber destê
 xwe didî kûçik?

Go çima mişk çewalê min dixwe!
Go miško tu çima çewalê pîrê dixwî?
Go çima pisik min dixwe!
Go pisiko tu çima mişk dixwî?
Go dixwim dixwim zikê xwe rep dikim!

(Qerejdax/Sêrek)

PÎRÊ Û DÎK 1

Pîrê hindir paqij kir
Leqayî seriyek çortan bû
Danî ser kuçik²⁷
Dîk hat nikul lêxist
Pîrê şonik²⁸ li dîk xist
Dîk tir kir û çavê pîrê nikul kir
Pîrê go em ê herin ba qazî
Paşê çûn ba qazî
Pîrê go min hindir paqij kir
Qazî go te paqijî kir
Pîrê go min seriyek çortan dî
Qazî go te nisîbê xwe dî
Pîrê go dîk nikul lêxist
Qazî go dîk neheqî kir
Pîrê go min şonik lêxist
Qazî go te bi heqî kir
Pîrê go dîk tir kir
Qazî go dîk bêhemdî kir

²⁷ Kuçik: Ew ocaxê ku bi keviran tê çêkirin, tîfik, argûn, bi tirkî ocak

²⁸ Şonik: Darê ku pê kinc û cilan dişon, şûnik, bi tirkî tokaç, çamaşır tokacı

Pîrê go dîk çavê min nikul kir
Qazî go dîk çavê te kil kir.

(Silîva)

PÎR Û DÎK 2

Hebû pîrika qutik, xanîkî nizmik
Pîrê mala xwe paqij kir
Seriyeke çortan tê da dî
Danî ser milê kuçik
Dîko hat nikulek lêxist
Pîrê şonik li devê qûna dîko xist
Dîko nikulek li çavê pîrê xist
Rabûn çûn ba qazî şîrîetê
Go qazî em hatine ba te şîrîetê
Go xêr e?
Go welle min mala xwe paqij kir
Go te paqijî kir
Go min seriyeke çortan tê da dî
Go te qîsmetê xwe dî
Go min danî ser milê kuçik
Go te bi cî kir
Go dîko hat nikulek lêxist
Go bênefsî kir
Go min şonik li devê qûna dîko xist
Go te wî bi terbiye kir
Go dîko nikul li çavê min xist
Go bêedebî kir
Go lê îja em çawa bikin jê?
Go bîne em ê dîko şerjêkin, goştê wî bixwin, pirça wî bikin
doşek, hestiyê wî jî bikin holik ji xwe ra. (Silîva)

PÎR Û DÎK 3

Pîrê hindir paqij kir, seriyek çortan dî, danî ser milê kuçik,
dîk hat nikulek lêxist, wê jî şonikek li dîk xist, dîk jî nikulek
li çavê pîrê xist. Pîrê û dîk rabûn bi hev ketin, şer kirin.
Gotin em ê herine şerîetê. Rabûn çûn ba melle.
Pîrê ji melle re go min hindir paqij kir
Melle go te paqijî kir
Go min seriyek çortan dî
Go ew qismetê te bû
Go min danî ser milê kuçik
Go ew ciyê wî bû
Go dîk nikulek lêxist
Go ew nisîbê wî bû
Go min jî şonikek li dîk xist
Go te dîk hed da²⁹.

(Silîva)

PÎR Û DÎK 4

Hebû pîrikekê va. Rojekê hindir paqij dîke, serîkî
çortan li erdê dibîne, dibe datîne milê kuçik. Dîk ji wê
da hat nikulekê lêxist. Wê jî şonikek li qûna dîk xist.
Dîk jî nikulekê li çavê wê xist. Gotin em herine şerîetê.
Rabûn çûn ba melle. Melle go ka şerîeta xwe bibêjin,
hûn çi dibêjin.
Pîrê go min hindir paqij kir, seriyek çortan tê da dî.
Go te risqê xwe dî

²⁹ Hed dan: Jê re zanîn, bi tirkî haddini bildirmek

Go min danî ser milê kuçik
 Go ew der çiyê wî bû
 Go dik hat nikulek lêxist
 Go bêedebî kir
 Go min jî şonikek li derê qûnê xist
 Go te wî hed da
 Go lê em çawa bikin
 Go bibe here serê wî jêke, goştê wî bixwe, pirça wî
 bike doşek, hestiyê wî bike enzêl(holik) ji xwe ra.
 Pîrê jî diçe wekî ku melle gotibû dike.

(Silîva)

PÎR Û DÎKIL 5

Pîrê mal malişt
 Libek mehuj (mewîj) dît
 Danî ser milkuçkê
 Dîkilî nikilek lêda
 Pîrê milkisek lêda
 Dîkilî tirek kir
 Diçin ba mamê kund
 Go min mal malişt
 Go ew karê te bî
 Go min libek mehuj dît
 Go ew risqê te bî
 Go dîkilî nikilî lêda
 Go wî nezanî nezanî kir
 Go min milkis lêda
 Go te neheqî kir
 Go dîkilî tirek kir

Go wî kesadî û fesadiya xwe kir.

(Şîmex)

HOPANÎ 1

Hopanî hopanî
Kejya min a panî
Avêt gola hanî
Gola han qamiş e
Kekê min çawiş e
Çawişê biçûk e
Min jê re anî bûk e
Bûka Hesên Begê
Sêva ser kulegê
Vê sêvê hiltînim
Vê gulê datînim
Gul gula hedada
Ketim qunceka tarî
Teyrek tê de dinalî
Teyro teyro hal û hewalê te çi ye?
Perr û baskê min şikestiya
Kirasê fatma nebî ye
Diza ji xwe re biriye
Dizo dizo bi ku de?
Bi rêka deştê de
Şûr û mertal di piştê de.

(Amed)

HOPANÎ 2

Hopanî hopanî
Kejya min a panî
Avêt gola hanî
Gola han qamîş e
Mara fişe-fiş e
Kekê min çawîş e
Çawîşê biçûk e
Min jê re anî bûk e
Bûka Hesên Begê
Sêva ser kulegê
Vê sêvê hiltînim
Vê gulê datînim
Gul gula hedada
Derî li min rada
Ez çûm qunceka tarî
Teyrek tê de nalî
Teyro hewala te çi ye
Perr û baskê min şkestiye
Kirasê fatma nebî ye
Diza ji xwe re biriye
Dizo dizo bi ku de
Bi rêka deştê de
Şûjin di piştê de
Bilûr di noqê de.

(Amed)

HOPANÊ 3

Hopanê hopanê
Kejya min a panê
Avêt gola hanê
Gola han qamiş e
Marê tê da fiş e
Kekê min çawîş e
Çawîşê biçûk e
Jê ra anî bûk e
Bûka qelender e
Xwedya şara zer e
Şara zer li ba kir
Kekê min pê şa kir.

(Qerejdax)

HOPANÎ HOPANÎ 4

Hopanî hopanî
Keziya min a panî
Avêt gola hanî
Gola han qamiş e
Marik tê da fişefiş e
Kekê min çawîş e
Çawîşê biçûk e
Jê ra anîn bûk e
Qîza Hesên Begê
Sêva ser kulekê
Vê sêvê hiltînim

Vê gulê datînim
Gul gula hedada
Derî li ser min rada
Çûne quncik tarî
Teyrik tê da nalî
Teyro derdê te çi ye
Hevrîşmê fatma nebî ye
Li ser derî ye
Dizek hat û biriye
Dizo bir ku da, (Dizo dizo ku da)
Dizo bi deştê da
Tembûr di ber piştê da
Tembûr marê reş e
Li ber mêwa xweş e
Dest û pê şibak e
Şibaka zêrîn e
Kîjan mêr e ji xwe ra birevîne.

(Silîva)

HOPANÎ HOPANÎ 5

Hopanî hopanî
Kezya min a panî
Avête golanî
Golanî qamiş e
Mara fişfiş e
Kekê min çawîş e
Çawîşkî piçûk e
Me jê ra anî bûk e
Bûk bûka Hesendelî

Sêva ser kulekê
Vê sêvê hiltînim
Vê gulê datînim
Gul gula hedada
Derî lî min rada
Çûme quncikê tarî
Teyrkî tê da nalî
Teyro teyro çima
Kirasê fatma nebî ser derî ye
Dizo biriyê
Dizo dizo bi ku da
Bi alî deştê da
Tefalkî dirî di ber piştê da.

(Silîva)

HOPANÎ MOPANÎ 6

Hopanî mopanî
Kezya min a panî
Avêtin golanî
Golanî qamîş e
Mara fişefîş e
Kekê min çawîş e
Çi çawîşkî biçûk e
Jê ra anî bûk e
Bûk bûka Hesên begê
Sêva ser kulekê
Vê sêvê hilanî
Vê gulê datanî

Gul gula hedada
Derî li min rada
Çûme qulka tarî
Teyrik tê da dinalî
Teyro çi ye, çi ye?
Perr û baskê min şikestiyê
Dermanê wî çi ye
Dermanê wî hevrişmê fatma nebî ye
Li ser derî ye
Diza biriyê
Dizo ku da, ku da
Dizo bi dehlê da
Xencer di ber piştê da

(Silîva)

HOPANÎ MOPANÎ 7

Hopanî mopanî
Kezya min a panî
Avêtin golanî
Golanî b' qamîş e
Mara fişefîş e
Kekê min çawîş e
Çi çawîşkî piçûk e
Jê ra anîn bûk e
Bûk bûka Hedada
Derî ser min rada
Ketme quncê tarî
Teyro tê da nalî

Fîstanê fatma nebî bû
Ser çardara derî bû
Dizo dizo ku da
Elba Mûşê da.

(Silîva)

HOPANÎ MOPANÎ 8

Hopanî mopanî
Kezya min a panî
Avête golanî
Golanî qamiş e
Mara fişefiş e
Kekê min çawîş e
Çawîşkî piçûk e
Me jê ra anî bûke
Bûk bûka Hesên Begê
Sêva ser kulegê
Vê sêvê hiltînim
Vê sêvê datînim
Gul gula Hedada
Derî li min rada
Çûme quncik tarî
Teyrkî tê da nalî
Teyro teyro çima
Kirasê fatma nebî ye
Li ser derî ye
Dizo biriye
Dizo dizo ku da
Bi alî deştê da
Tefalkî dirî di ber piştê da

(Silîva)

HOPANÎ 9

Hopanî hopanî
Kezya min î panî
Avêtin golanî
Golanî qamîş e
Marê fişefîş e
Kekê min çawîş e
Çawîşê piçûk e
Jê ra anîn bûk e
Bûka Hesên Begê
Sêva ser kulekê
Vê sêvê hiltînim
Vê sêvê datînim
Gul gula hedada
Derî li min rada
Dizo dizo b' ku va
Dizo dizo b' vir va
Kirasê fatma kir ser derî ye
Dizo hat biriye.

(Silîva)

HER PANÎ

Her panî, panî, panî
Kezya min kurt û panî
Min avêt gola hanî
Gola han bi qamîş e
Wa siwara hîşehîş e
Kekê min çawîş e

Çawîşê piçûk e
Min jê ra anî bûk e
Bûka qelender e
Xwedya şara zer e
Şara zer li ba kir
Min dilê kekê xwe şa kir.
Mûsil der bû, der bû
Di hemû çala wer bû
Çalê Mîr Meleka
Bazin kir xeleka
Pezê bavê min bû
Li mêrga mezin bû
Li mêrga piçûk bû
Tilê m' şil kir
Milê m' kul kir.

(Têrka/Amed)

ÇÛME ŞIKEFTEK TARÎ 1

Çûme şikeftek tarî
Hatime şikeftek tarî
Kewik lê dinalî
Min go kewo çi ye
Go perrê min şikestiyê
Hevrîşimê xas e
Pê didirûm kiras e
Kirasê nebî ye
Dizo ji min diziyê
Dizo dizo bi ku da
Dizo bi çolê da

Dizo bi çiyê da
Tembûra Elî Begê di ber piştê da
Pezê birayê min e
Ser mêrga mezin e
Didoşim nadoşime
Milê m' naqurime.

ÇÛM ŞIKEFTEK TARÎ HÎQNIQO 2

Çûm şikeftek tarî, hîqniqo
Kewek tê da dinalî, hîqniqo
Kewo tu çi hewal î, hîqniqo
Perrê min şikyaye, hîqniqo
Min l' ser darê daniye, hîqniqo
Diza j' min diziye, hîqniqo
Dizo dizo b' ku da, hîqniqo
Dizo bi deştê da, hîqniqo
Zengil bi piştê da, hîqniqo
Nano di teştê da, hîqniqo
Ber derê Xanzê da, hîqniqo
Xanzê tu çi can î, hîqniqo
Tu diya heft lawan î, hîqniqo
Li ber teşta nan î, hîqniqo
Ne têr xwarî, hîqniqo
Ne têr da lawanî, hîqniqo.

(Têrka/Amed)

ÇÛM ŐIKEFTEK TARÎ 3

Çûm Őikeftek tarî
Hatim Őikeftek tarî
Kewek lê dinalî
Kewo kewo çi ye
Go perrê min Őikestiye
Pê didrûm kirasê
Kirasê nebî ye
Ser rûkê derî ye
Diza j' min diziye
Dizo dizo b' ku da
Dizo b' çolê da
Tembûr d' ber piştê da
Tembûra Elî Begê
Sêva ser kulekê
Sêvê hildidima
Gulê bîn dikima
Pezê birakê min a
Li mêrga mezin a
DidoŐim nadoŐima
Milê m' naqurima.

(Kercews)

HER BILDIM I

Her bildim bildim bildim
Her du çavê reŐ kil dim
Kil ji kilê buharê
Heb ji heba hinarê
Dest avêti çinarê

Çinara xişxişokê
Bavê Bildo çi tîne
Hebanek şekir tîne
Nav keçika wertîne
Ez keçika Ebas im
Tena derpî û keras im
Kerasê xwe çîn dikim
Gul û baxça bîn dikim
Hespê keko zîn dikim
Ji keko fedî dikim
Keko tu b' Xwedê kî
Dara serê rê dikî.
Keko dara bî ye
Xulfê ser kanî ye.

(Têrka/Amed)

HA BILDIM 2

Ha bildim bildim bildim
Bavê bildim çû bajêr
Libanek şekir anî
Nava keçika danî
Keçik hene ebas in
Tena derpî kiras in
Kirasê wan şîn dikin, mor dikin
Gulê baxça bîn dikin.

(Silîva)

KÛR KÛR BADÎNA

Kûr kûr Badîna
Ji vir heya Mêrdîna
Ketim destê Emîna
Emîna me File ye
Şîva me qawirme ye
Em ê îşev li ku bin
Li mala hespê bi rêx bin
Çil qeytanê rengîn e
Kimê hirçê zêrîn e
Hirç elimî ser text e
Çav nabire ji rext e
Hirç ji mala bêbext e
Çûm ser bîra devgirtî
Yek dost û yek dergistî.

(Têrka/Amed)

**MESELOKÊN KURT
Û GOTINÊN LÎSTIKAN**

SILO DU NIKILO 1

Silo Silo du nikilo
Çû ser darê tirek kiro
Hat bin darê fisek kiro
Çû qereqolê gilî kiro
Hatî malê fedî kiro.

(Gundê Quzîcaxkê/Amed)

SILÊMANÊ DU NIKIL 2

Silêmanê du nikil
Çû ser darê tirek kir
Hat bin darê fisek kir
Çû qereqolê gilî kir
Hatî malê fedî kir.

(Qerejdax)

SULÊMANÊ DU NUKIL 3

Sulêmanê du nukil
Çû ser darê tirek kir
Hat bin darê fisek kir
Çû mehkemê deng nekir
Hat malê fedî kir.

(Herêma Siltan Şêxmûs/Mêrdîn)

SULÊMANÊ DU NIKUL 4

Sulêmanê du nikul
Çû ser darê tirek tir
Hate xwarê fisek kir
Çû mehkemê gilî kir
Çû camiyê fedî kir
Çû bajêr kara xwe kir
Heta hat jina wî mir.

(Amed)

SULÊMANÊ DU NIKUL 5

Sulêmanê du nikul
Çû ser darê tirek kir
Hate xwarê fisek kir
Çû qereqolê gilî kir
Hate malê fedî kir.

(Amed)

SILÊMANÊ DU NIKIL 6

Silêmanê du nikil
Çû ser darê tirek kir
Hat bin darê fisek kir
Çû qereqolê gilî kir
Paşê hat fedî kir.

(Amed)

HOP YENDER

Hop yender yender yender
Keşa dêrê bû mander
Xocê l' camiyê azan da
Kanîko pir mezino
Wêrano pir mezino
Jê derket cotek jino
Ya piçûk qayî mino
Ya mezin bidine mino

PEŞKÎ BARÎ

Peşkî barî ji Alla
Ketê sênca Evdila
Evdila birakê Fatê
Keçik çûne civatê
Keçik bîst û sisê na
Kurik bîst û sisê na
Bi ser kanîka berxê na
Wekî berx dinalî
Keçik ji berê dinalî.

(Kercews)

BARAN BARÎ

Baran barî l' diyara
'(E)Z ketim kela kufara
Ew kî y' têye bi rê da
Sola sor wa y' di nig da
Taximê Xocê Xizir da.

(Gundê Qerekilîs/Amed)

DÎSKO DÎSKO DANÎNO

Dîsko dîsko danîno
Çûma mala Xelîlo
Xelîlo bi çavekî
Da pey min bi kopalekî
Ji bona xatirê nanekî.

(Nisêbîn)

ENDILKO 1

Endilko bavê Beko
Yek a min yek a keko
A keko tol bû çalê
A min ma heya salê.

(Têrka/Amed)

ENDILKO 2

Endilko bavê Beko
Nîvî min nîvî keko
Ê keko tot bû çalê
Ê min ma heya salê
Sala mala me l' wê bû
Serî li ser çogê bû
Keçik delalya dê bû.

(Gundê Qerekilîs/Amed)

WÎL DIDIM

Wîl wîl wîl didim
Her du çava kil didim
Kilê j' kilê buharê
Ava j' ava çinarê
Çinarîka qirşika
Kumê hirçê zêrîn e
Hirç elimye ser texta
Qeytana devê rexta
Yê xwestî
B' dergistî.

(Kerboran)

CIHOK CELALOK

Cihok celalok
Tirmisîn hevalok
Çû ku birî
Sa biçirî
Çû ku mîz ke
Bûbû gîske
Çû axirê
Dizê qantirê
Çû kadînê
Dizê mihînê
Çû nadirê
Dizê kerê.

(Silîva/Amed)

HEY TIRŞÎ

Heyo heyo hey tirşî
Çûme mala onbaşî
Onbaşî ne l' mal bûye
Hêka wî sipî bûye
Tûtka³⁰ reş gotiye qaqa
Weris bûye çil qeta.

(Silîva)

³⁰ Tûtik: Mirîşk

AÇIK DA MAÇIK DA

Açık da maçık da
Çekil ordan pişik da
Ji mala
Ji xala
Ji bo xatirê neyara
Neyar û qal û qirşî
Neyarê xwe ji hev diqelişînim.
(Silîva)

OY CENDIRME

Oy cendirme cendirme
Hadê 'm herin mala me
Ji te ra çêkim qawirme
Tu dixwî û naxwî kêfa te.
(Gundê Quzîcaxkê/Amed)

XEVROŞK

Xevroşk xevroşk
Dûvê keroşk
Eliyê Mamê
Çû ser darê
Pix kir karê
Kar melisî
Pîr fetisî
Keçka Muxsê rabû reqisî
Li qûn kete kûpkê dimsê

KEÇELO

Keçelo qaqa maqa
Guriyo qaqa maqa
Keçel ket nav firaqa
Ketme serê şimnika

(Silîva)

HECHECIKÊ 1

Hehecikê
Dûv pencikê
Mastê mîra
L' ber wezîra
Min diya te dît
Te diya min dît
Ser kanîka
Sor û sipî
Xwedê Heca te qebûl ke.

(Silîva)

HECHECIKÊ 2

Hehecikê
Dûv çemçikê
Mastê miya
Ber wezîra
Te diya min dît
Min diya te dît
Ser kanîka sor û sipî.

(Pasûr/Amed)

LIBA TIRÎ

Libê libê liba tirî
Tev xingirî
Du marê reş
Du gulê geş
Mîr xatûn e
Ez û tu xweş.

LEGLEGÊ 1

Leglegê
Hac û belegê
Te diya min dît
Min diya te dît
Li ser kanîka
Sor û sipî.

(Silîva)

LEG Û LEG 2

Leg û leg
Teyrê belek
Zozo bilbil
Dermanê dil
Bavê Fato
Çû welato
Heta hato
Beyt û lato.

(Silîva)

LEGLEGÊ 3

Leglegê
Hecî begê
Mastê miya
L' ser sêniya
Yekî g'(ku) nexwe gû li ruya.
(Gundê Quzîcaxkê/Amed)

HÊKEKÊ HÊKANEKÊ

Hêkekê hêkanekê
Doxdaşi bêlimbaşi
Kûsî çû ser darê
Dar ket binê behrê
Jina melle neçê kir
Pê li doxa heskê kir
Şimê min şimamê te
Tirkê min xulamê te
Hilbendî Mahmûd Axa
Tivingçi Dawud Axa
Birinc xwar Ûsib Axa.
(Gundê Qerekilis/Amed)

MIN YAZÎKÎ NIVÎSÎ

Min yazîkî nivîsî
Min kir bin telîsî
Min girêda pî werîsî
Min da pişta Îdrîsî

Min rê kir ji bo Emsîsî
Emsîsî bersiv hinart
Kuro xem nîn e
Hingî îvar bacanê biqelîne

(Şirnex)

ÇÛME MALA XALÊ XWE

Çûme mala xalê xwe
Xalê min rakir gopalê xwe
Çû nava dewarê xwe
Jêkir serê beranê xwe
Danî ber mêvanê xwe

(Silîva)

METIKA MIN ÇÛ MARÎNÊ

Metika min çû Marînê
Mişk û mara diqelînê
Ê go (ku) dengê xwe bike
Di devê wa de dihelînê.

(Nisêbîn)

*

Tolikê dixwim tol dibim
Li ser xanya qol dibim.

(Qerejdax)

*

Tûzikê dixwim tûz dibim
Li ser xanya xûz dibim.

(Qerejdax)

*

Tolikê dixwim tol dibim
Li ser xanya hol dibim.

(Erqenîn/Amed)

ÇÎRÊ ÇÎRÊ ÇÎRANOKÊ

Çîrê çîrê çîranokê
Rûnê rokê
Ket cihokê
Golka xala
Çû pişt mala
Orîn ketî van dewara.

(Herêma Siltan Şêxmûs)

ÇÎROKÊ ÇÎRVANOKÊ

Çîrokê çîrvanokê
Rabe rokê
Berde çokê
Nav garana
Golik dano
Ez kuncî
Tu kuncî
Ser textê mala Încî
Ez firyam
Tu mayî li cî

(Silîva)

ŞEQLO BEQLO

Şeqlo beqlo
Bi arê teqlo
Arê vingo
Peqê vingo
Ji ser mêwê pilqya.

(Erqenîn/Amed)

ARO VINGO

Aro vingo
Pişt xulingo
Hestiyê kewê
Li ser mêwê
Kew firiya
Çav rijiya
Pişt da viya.

(Silîva)

EKLÊ MEKLÊ 1

Eklê meklê
Çarim çiqê
Hestyê kewê
L' binê mêwê
Kew firiya
Don çiriya
Qîqlanî
Ser vî danî
Wî hilanî.

(Bayqan/Sêrt)

HÊKIL MÊKIL 2

Hêkil mêkil
Can û cêkil
Estiyê kewê
Li bin mêwê
Mêw qetiya
Ji hacika

Ji macika
Ev hêlîn e
Ev paçika.

(Silîva)

HÊKÊ MÊKÊ 3

Hêkê mêkê
Çarim çêkê
Hestiyê kewê
Binê mêmê
Kew firiya
Dîq li li.

(Herêma Xerzan)

HÊKIL MÊKIL 4

Hêkil mêkil
Canim çêkil
Hestiyê kewê
Li ser mêmê
Mêm çetiya
Kew firiya
Ji hacika
Ji macika
Vê hilîne
Vî paçika.

(Silîva)

HÊKIL MÊKIL 5

Hêkil mêkil
Canim çêkil
Hestiyê kewê
Li ser mêwê
Mêw qetiya
Kew firiya
Hachacika
Macmacika
Viya hilde
Wiya paçî ke.

(Silîva)

HOPHOPÊ

Hophopê
Qere topê
Mizdidim
Bazdidim
Ser te ra gav dikim.

(Amed)

KOD KODÊ

Kod kodê kod barûdê
Zengilzava
Mîr Mistefa
Liba tirî
Dixingirî
Dimarizî

T' gula geş î
Mîr xatûn e
Ez û tu xweş in.

(Kercews)

HOPA MOPA

Hopa mopa
Ha qere topa
Ga
Golik
Mange
Conge
Hindê mindê
Boç bilindê.

(Têrka/Amed)

HEZÊ MEZÊ

Hezê mezê
Dûv meqesê
Kevir gêr kin
Gazî mêr kin
Mêr Elî ye
Tiving li cî ye
Mêr kuştiye
Xwîn xwariye
Pê miriye.

(Silîva)

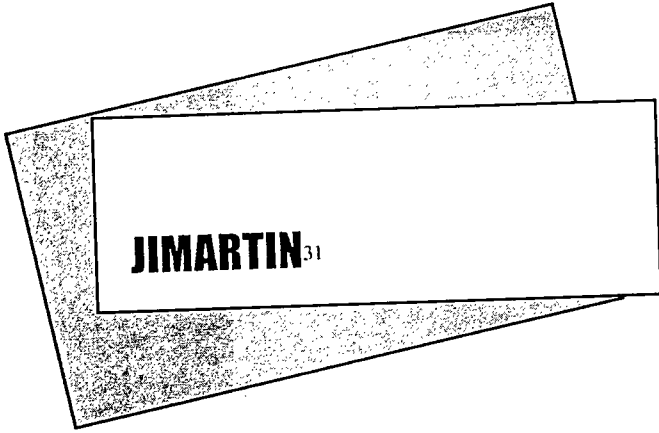
TIR TEŞÎ

Tir tir tir teşî
Çûme mala onbaşî
Zikê bîka (bûk) wî dêşî
Kakila dixwî vedrêşî
Mewuja dixwî reş dibî.

ÎKLO DÎKLO

Îklo dîklo
Çemlê tazî
Tûz binexî
Îkincî
Bepincî
Yara suta
Kurd.

(Şirnex)

³¹ Jimartin: Li vir maneya "şayişma" tirkî digihîne.

SAT AXA 1

Sat axa satil axa
Qûn axa qantir axa
Hillivî millivî
Çaq livî çaqil livî
Ar tûtik berwar tûtik
Şêx Gêlanî devrûtik.

(Herêma Siltan Şêxmûs)

SAT AXA 2

Sat axa satil axa
Qon axa qantir axa
Hilifi milifi
Çar tilifi
Ar tûtik berwar tûtik
Şêx Gêlanî guhrûtik.

(Qerejdax)

HÊKIKÊ HÊCIRIKÊ 1

Hêkikê hêcîrikê
Tixbaşî bêlûgbaşî
Ar tûtik berwar tûtik
Şêx Geylanî guhrûtik.

(Gundê Quzîcaxkê/Amed)

HÊKIKÊ HÊKANЕКÊ 2

Hêkikê hêkanekê
Doxbaşı bêlûgbaşı
Ar tûtik berwar tûtik
Şêx Gêlanî guhrûtik

(Qerejdax)

HOROZ E MOROZ E

Horoz e moroz e
Înte minte koroz e
Şimê me şimamê we
Tirkê we xulamê we
Kun axa atil axa
Hilifî milifî
Çix çilifî
Ar tûtik berwar tûtik
Şêx zeytûnê devrûtik.

(Silîva)

HEQÊ MEQÊ

Heqê meqê
Çeqla beqê
Bavê Bilo
Textê Silo
Bam-be-lû.

(Batman)

GUMBLA GUMBIL

-I-

Yekaneke
Davistanê
Xana Xizê
Dotil 'eynê
Malê min e
Malê te ye
Heba ce ye
Xulxule ye
Bîst li te ye.

Di vê beşa 1. a jorîn de zarok peşk davêjin.

Di beşa 2. de hem dilîzin û hem jî van gotinan dibêjin:

-II-

Gumbla gumbil
Axçî kunîs
Gûwa beraz
Încikdas
Destekî ser destan e.

(Licê/Amed)

RO VÊKET

Ro vêket
Mizgîn daket
Pisika xalo
Çortan dizî

Kir hebanê
Bir meydanê
Kevirê mermer
Xoce li ser
Elahû ekber
Maka esker.

(Qerejdax)

YEKANEKÊ 1

Yekaneke
Davistanê
Ezîzanê
Gula çepo
Çepilmijo
Arê gijo
Heba tirî
Bişingirî
Gul hine ye
Şam û şe ye
Bîst li te ye.

(Herêma Xerzan)

YEKÊ YEKÊ YEKANEKÊ 2

Yekê yekê yekaneke
Dabistanê
Ezîzanê
Gula çepo
Çep li mijo

Arê gijo
Heba tirî
Daşindilî
Bar û dey e
Şam û şe ye
Gul hine ye
Yek li min e
Bîst li te ye
("Evana em dileyîstin, me piyê hev dijmart, leyîstik li
kê ket..." Ji devê Qiymeta Şukrî. Silîva)

YEKÊ YEKANEKÊ 3

Yekê yekaneke
Dê bistan
Qula çepo
Çepilmijo
Xana gijo
Heba tirî
Li kindiro
Malê me ye
Şamîşe ye
Xulxule ye
Bîst li te ye.

(Têrka/Amed)

YEKÊ YEKÊ YEKANEKÊ 4

Yekê yekê yekaneke
Dabistanê
Gulçîzanê
Gula çepo
Xana qîza
Dosta weya
Bîst li te ya.

(Herêma Siltan Şêxmûs)

YEKONEKÊ 5

Yeko yeko yekoneke
Gula xanê
Wer tîzanê
Totre mijo
Arê gijo
Heba tirî
Du şengilî
Şam û şe ye
Gul hine ye
Yek li min e
Bîst li te ye.

(Silîva/Amed)

YEKANEKÊ 6

Yekaneke
Davistanê
Ezîzanê

Gula çepo
Çepilmijo
Ara gijo
Sênya tirî
Dixingirî
Şam û şe ye
Gul hine ye
Bîst li te ye.

(Silva)

YEKANEKÊ 7

Yekaneke
Dabistanê
Ezîzanê
Gula çepo
Çep li mijo
Arê gijo
Gul hine ye
Bîst li te ye.

(Herêma Siltan Şêxmûs)

BÎR ÎKÎ

Bîr, îkî
Zimo deki
Bîre paşa
Bîre yaşa
Aslan Kemal Paşa
Timo rincî, timo rincî
Elfiye Misto

Çar milî posto
Hop mop
Boyle gît
Zîp
Top.

RÊVÎ RINDIK 1

Rêvî rêvî rindik
Serê dêla rêvî bi çindik
Rêvî çûbû mala xala
Bar kir, bar kir barê dara
Rêvî xistin nav şekala
Bijmêr bijmêr eger nebû bîst û çara.
(Lîstika Tizbiya, Gundê Metranî/Amed)

RÛVÎ RINDIK 2

Rûvî rûvî rûvî rindik
Serê dûvê rûvî b' kincik
Rûvî çûye mala xala
Lêkir barik arê dara
Bijmêr ku nebû bîst û çara
Rabin rûvî bi hişkedara.

(Batman)

ROVÎ RINDIK 3

Rovî rovî rindik
Serê dêla rovî bi pindik
Rovî çû mala xala
Bar kir barê dara
Eger xalo hat xwe deyne
Eger xalo çû tu rabe.

(Şilbê/Amed)

RÛVÎ RINDIK 4

Rûvî rûvî rûvî b' rindik
Serê tiliya rûvî b' gincik
Rûvî çûye mala xala
Anî barek dar a
Hişk e, nerm e, ter a
Bijmêre heke ne bîst û çar a.

(Kercews)

RÊVÎ RINDIK 5

Rêvî rêvî rindik
Serê dêla rêvî bi gijnik
Rêvî çûbû mala Husênê Xala
Bar kir barê tef û tala
Dayê, bavo bijmêr mejmêr
Xeber neçû bîst û çara.

(Têrka/Amed)

ROVÎ RINDIK 6

Rovî rovî rovî rindik
Serê qemça rovî çindik
Rovî çûye mala xala
Lê kirin barkî arê dara
Rabûn rovî gote dara
Hûn bijmêrin bîst û çara.

(Silîva)

RÊVÎ RINDIK 7

Rêvî rêvî rêvî rindik
Here mala Hemê Eyşik
Tevrê w bêrê w sêlê w kuçik
Bîne were
Hey ne bîst û çar be
Serê min jî di ber da jêk'.

(Qerejdax)

RÊVÎ RINDIK 8

Rêvî rêvî rêvî rindik
Serê dêla rêvî çindik
Rêvî çûbû mala xala
Bar kir barê işk û dala
Hadê em herin rêvî bikutin
Heta nebê bîst û çara.

RÊVÎ RINDIK 9

Rêvî rêvî rindik
Serê dûvê rêvî bi kincik
Rêvî çûye mala xala
Lê kirine barek arvanê dara
Bera danê bi qut û dara
Bijmêr bijmêr hek ne bîst û çar a.

(Bismil)

YEK Û YEK

Yek û yek
Teyrikê belek
Zaza bilbil
Dermanê dil
Şekir û şemal
Wê l' ber çema
Çemê beqê
Av tê nema
Ez kuncî
Tu kuncî
Ser textikê birincî.

(Kerboran)

YEK YEKO 1

Yek yeko
Dido dido
Ker kero
Pindo mindo
Şeqlerî peqlerî
Qesra Elî
Bavê Nûrê bê derî.

(Silîva)

YEK YEKO 2

Yek yeko
Dido dido
Sisê sisê
Ker kero
Pindo mindo
Şeqlebî meqlebî
Qesra Elî bê derî
Yek Tetar, yek betal
Elahû ekber.

(Silîva)

YEK DIDO 1

Yek
Dido
(Filan kes) sisê
Çeqla fisê

Mamo dîno
Kevrê şîno
Qesra Elî
Çarde derî
Yek jê temter
Yek jê manter
Di bin de çûm
Ellah û ekber.

(Kercews)

YEK BI YEK 2

Yek bi yek
Dudu b' dudu
Sisê b' sisê
Çeqla fisê
Mamê dînê
Bi kevirê sînê
Di ber ra çûm û
Di ber ra hatim
Elahû ekber.

(Têrka/Amed)

YEK BI YEK 3

Yek bi yek
Dido b' dido
Sisê b' sisê
Çeqla fisê
Nan garisê

Mehmo dîno
Çav hêşîno
Peşkî ava baranê
Kete sola Evdila
Evdila kurê Fatê
Fatê çûye civatê

(Silîva)

YEK DUDU SISÊ 4

Yek
Dudu
Sisê
Lodika fisê
Mamo dîno
Çav hêşîno
Simbêlboqo
Çav zeloqo.

(Silîva)

GURÊ MANCO

Dûlikdas
Boç misas
Çav reqas
Were (filan kes) di rocinê ra bike xelas.
(Ev gotin, ji bo ku zarok bitirsin û zû razên tê gotin. Yê
ku li vir hatiye îfade kirin "Gurê Manco" ye.
Erqênin/Amed)

ÇÎROK

KÊZXATÛN

Hebû tunebû, ji xelas Xwedê mestir kes tunebû. Kêzikek hebû, go ez ê ji xwe ra herim li mêra bigerim. Li ser riyana geriya, rastî mêrikekî cotarî hat, mêrik jê ra go; "Kêzê kêzaxatûnê, şimika reqreqûnê, dara gulavdûnê tu ku da diherî?" Go; "Welle qurba ez ji xwe ra li mêra digerim." Mêrik go; "Hema were min bigire." Go; "Ez te bigirim tu yê bi çi li min xînî?" Go; "Welle ez ê bi vê misasa xwe li te xînim." Go; "Welle ez te nakim! Tu bi wê misasê li min xînî ez ê pê hişk bibim" û çû. Çû mêzekir wa ye berxvanek li serê rê ye, li ber pez e. Go; "Kêzê kêzaxatûnê, şimika reqreqûnê, dara gulavdûnê tu li çi digerî?" Go; "Welle qurba ez ji xwe ra li mêra digerim." Go; "Hema were min bigire." Go; "Ez te bigirim tu yê bi çi li min xînî?" Go; "Ez ê bi vî çoyê xwe yê berxvanîyê li te xînim." Go; "Ez te nakim! Tu bi wî çoyê berxvanîyê li min xînî ez ê pê hişk bibim." Dîsa bi rê ket, çû mêzekir wa ye mişko li serê rê dilîze. Go; "Kêzê kêzaxatûnê, şimika reqreqûnê, dara gulavdûnê tu li çi digerî?" Go; "Welle ji xwe ra li mêra digerim." Go; "Hema min bigire!" Go; "Ez te bigirim tu yê bi çi li min xînî?" Go; "Welle ez ê bi vê dêla xwe ya nermik li te xînim." Go; "Bira be, ez ê te bigirim." Û kêzê mişko girt. Rojekê mişko go; "Welle ez îro diherim bajêr, kêzê kêzaxatûnê, şimika reqreqûnê, dara gulavdûnê, ez ji te ra çi bînim?" Go; "Welle tu yê ji min re teşiyekê, qanîkek benîşt û derpiyekî bînî." Mişko çû bajêr, heta hat ku kêzê di çalika ji simê gê çêbûyî de fetisiye. Mişko go; "Wax wax... kêzê kêzaxatûnê, şimika reqreqûnê, dara gulavdûnê min teşî anî te lûr nekir, min benîşt anî te qirç nekir, min derpê anî te li xwe nekir..."

(Qerejdax)

BET Û QAZ Û KER

Hebû tunebû, ji Xwedê mestir kesek tunebû. Betek, qazek û kerek hebû. Ev her sê dibin hevalê hev û bi hev re şîrîkatî dikin. Li gor şîrîkatiya xwe bi hev re genim diçînin. Bihar tê û genimê wan şîn dibe. Ji hev bi dizî genimê xwe dixwin. Piştî wê ew dibêje te xwariye, ya din dibêje te xwariye, û bi vî awayî hev dû sûcdar dikin. Dibêjin em biçin ba melle, şîrîetê. Radibin diçin ba melle, şîrîetê. Meseleya xwe ji melle re dibêjin. Melle ji wan re dibêje, "Biçin ser pirê, sond bixwin û bifirin. Kî derbas bibe û nekeve avê û li nav rê deyne, wê nexwariye." Her sê didin pey hev û diçin ser pirê. Pêşî bet sond dixwe:

"Bet û bet ela beteytî

Bet û bet kakl û Kurbeytî

Bet û bet xews û madella

Kê genimê pişta pirê xwariye xenîm û elaaa!"

û piştî sondê dibêje pirr û difire û diçe li nav rê datîne.

Dû re qaz sond dixwe:

"Qaz û qaz ela qazeytî

Qaz û qaz kakl û Kurbeytî

Qaz û qaz xews û madella

Kê genimê pişta pirê xwariye xenîm û elaaa!"

û qaz jî dibêje pirr û difire û diçe li nav rê datîne. Dor

tê ser kerê û îca jî ew sond dixwe:

"Zir û zir ela zireytî

Zir û zir kakl û Kurbeytî

Zir û zir xews û madella

Kê genimê pişta pirê xwariye xenîm û elaaa!"

û piştî sondê ker xwe di pîrê de davêje û dikeve nav avê û dicihime.

Çîroka min li diyara, rehme li dê û bavê hazir û godara, xeynî şeytanê korê pişt dîwara.

(Herêma Malabadê/Silîva)

ÇIVÎK

Hebû tunebû, qe ji Xwedê mestir kes tunebû. Hebû çivîkek. Rojekê diçe li derekê datîne, striyek di piyê wê de diçe, dike nake strî ji piyê wê dernayê. Dinêre ku wa dûyek ji ciyekî dikişe, bi wî alî de diçe, bala xwe didê ku pîrikek extiyar li ber tendûrê ye û dike nake tendûra wê pê nakeve. Tê ba pîrê, dibêje; "Pîrê, pîrê! Tu ka vê striyê ji piyê min derxe bavêje tendûra xwe, tendûra te ewê kulp û pê keve." Pîrê dibêje; "De wê de here!" û wê diqewirîne. Çivîk carek din tê dibêje; "Pîrê, pîrê! Tu ka vê striyê ji piyê min derxe bavêje tendûra xwe, tendûra te ewê kulp û bişewite." Pîrê dîsa wî diqewirîne. Cara sisiyan ku çivîk dibêje, pîrê radibe striyê ji piyê wê derdixe davêje tendûra xwe, tendûra wê kulp û pê dikeve û pîrê êdî bi hemdê xwe nanê xwe lê dixê. Pîrê êdî dike ku here malê, ev çivîka hanê tê li ser tendûrê disekine û dibêje; "Pîrê, pîrê!" Pîrê dibêje; "Ha!" Çivîk dibêje; "Tu yê yan striyê min bidî min, tu yê yan heft nana bidî min!" Pîrê dibêje; "Eman yeman, jixwe nanê min hindik e, ez ê çawa heft nana bidim te!.." Çivîk dibêje; "Îlle tu gere bidî!" Pîrê dike nake

terka xwe ji destê wê nabîne, radibe heft nana didê. Çivîk radike nanê xwe û diçe. Diçe, diçe dinêre şivanek li ber pez e. Dibêje; "Şivano!" Şivan dibêje; "Ha!" Çivîk dibêje; "Şivano, şîr û şekir li te û heft nanê germ jî li min." Şivan dibêje; "De welle tu tişteki wusa bikî, ez jî li tişteki wusa digirim." Ê şivan diçe pêz didoşe, şîr tîne, ew û çivîk rûdinin wî şîr û nanî bi hev re dixwin. Şivan radibe ku tevî pezê xwe here malê, çivîk dibêje; "Şivano!" Şivan dibêje; "Ha!" Çivîk dibêje; "Şivano, yan tu yê heft nanê min bidî min, yan tu yê heft berana bidî min!" Şivan dibêje; "Eman yeman, pezê xelqê ye, ez ê çawa rabim van beranên hanê bidim te!" Çivîk dibêje; "Îlle tu gere bidî!" Şivan dinêre ku xelasiya wî ji destê çivîkê tune ye, radibe ji mecbûrî heft heb beran didê. Çivîk radike van beranên xwe û diçe. Diçe, diçe dinêre ji dûrî ve dengê def û zirnê tê, xwe li wî dengî digire diçe heta dawetê. Diçe dibêje; "Bavê zavê kîja ye?" Dibêjin; "Bavê zavê a wa ye filan kes e." Diçe ba bavê zavê, dibêje; "Bavê zavê!" Bavê zavê dibêje; "Ha!" Çivîk dibêje; "Tu vî heft beranê ha di daweta xwe de şer jê nakî?" Bavê zavê dibêje; "Xêr e welle, ku tu bidî min ez ê şer jê kim, çawa şer jê nakim!" Bavê zavê tîne wan beranan di daweta xwe de şer jê dike. Dawet êdî diferike, bavê zavê van dawetvaniyên xwe tev bi rê dike, her kes bela dibe. Çivîk gazî bavê zavê dike dibêje; "Bavê zavê!" Bavê zavê dibêje; "Ha!" Çivîk dibêje; "Welle yan tu yê bûkê bidî min, yan tu yê heft beranê min bidî min." Bavê zavê dibêje; "Eman yeman, heyra ez ê çawa bûkê bidim te!" Çivîk dibêje; "Na, îlle tu gere bidî!" Eviya bi zorê

bûkê jê distîne, wê digire diçe. Diçe, diçe dinêre bilûrvanek li serê qotekî ye û li bilûrê dixê. Dibêje; "Bilûrvano!" Bilûrvan dibêje; "Ha!" Çivîk dibêje; "Bilûrvano, tu wê bilûrê nadî bi vê bûka hanê?" Bilûrvan dibêje; "De welle tu tiştêkî wusa bikî, ez jî li tiştêkî wusa digirim." Radibe bûkê didê û bilûrê jê distîne û diçe li serê qotekî rûdine û dibêje; "Tûtirûtûû.. min striyekê da bi heft nana, min heft nana da bi heft berana, heft berana da bi bûkekê, bûkekê da bi tirlûlûkê!" û bilûra xwe li erdê dixê.

Çîroka min çû li diyara, rehme li dê û bavê hazir û godara, xeynî şeytanê ber dîwara.

(Silîva)

ÇEND DAB Û

NERÎTÊN KURDAN

BÛKA BARANÊ

Dema baran nebare, erd û zevî bêav bimîne, zarok
Bûka Baranê (ya ku ji dar û potikan çêkirî) kuçe bi
kuçe, mal bi mal digerînin, li deriyên malan dixin,
dûrikan dibêjin û ji her malekê tiştên wek genim, bilxur
(savar), rûn, nan berhev dikin.

Dûrika Bûka Baranê:

Bûka me baran dixwaze
Golika me gîha dixwaze
Yek Elî, yek Emer
Ser doşeka pêxember. (Gundê Metranî/Amed)

Bûka me baran dixwaze
Golka me giya dixwaze
Rebî tu baran bidî
Milk û mala av bidî. (Silîva)

Baranê bibar bibar
Çûçikan genimê te xwar
Sêwiyan serê hev xwar. (Licê/Amed)

Baranê bibar bibar
Sêwiya serê hev û du xwar. (Gundê Quzîcaxkê/Amed)

Şûlikê me şûl avi divê
Genimê me barani divê

Golika me destfîkî giha divê
Melayê me jini can divê.

(Gundikê Mellê/Şirnex)

DIRANÊ HEFT SALÎ

Gava diranê zarokan dikeve, wî diranê ketî dixin nav
destê xwe û pişt xwe de davêjin û pê re jî ewha dibêjin:
"Pîrê pîrê, ez vî diranê xwe didim te, tu jî diranek zêrî
bide min."

(Silîva)

Pîrê pîrê tin (tu) didankî sipehî bide min.

(Sêrt;)

- 1- "Pîrê, min diranê hestî da te , dirankî zêrî bide min.
- 2- "Ji te ra diranekî gewr î boz, tu jî bide min yekî zer î
mîna zêr."

(Gundê Şêxulî/Qerejdax)

"Pîrê pîrê, ji te re didanê min, kanî ji min re didanek
zêr.

(Şirnex)

SEBAT Û ADAR

Ku sebat diqede dikeve adarê, adar du roj û danekî (sê)
rojê xwe bi deyn dide sebatê. Sebat dibêje:

"Xwişka adar, ha xwişka adar,
tu bide du roj û danekî xedar,
ez ê piyê gîsko di sergo da bikim xwar."

(Silîva)

"Xweha min î adarê,
Bide min sê rojê xedarê,
Ez gîskê pîrê ji tehtë bînim xwarê."

(Herêma Siltan Şêxmûs/Mêrdîn)

Xaleta adar,
Bide min du roj xedar,
E gîska girro serê sergo de bikim xwar.

(Şirnex)

SERSAL

Serê salê zarok tên ba hev du, du hevalên xwe dixin şiklê bûk û zava (kincên keçan li yekî dikin, yê din jî bi teniyê jê re rî û simbêlan çêdikin) û mal bi mal digerin, li deriyên dixin û van gotinan dibêjin; "Serê salê binê salê, Xwedê kurkî bide vê malê", piştî van gotinan jî malê yan pere yan jî tiştên xwarinê (yên wek birinc, bilxur, rûn, nan) dixwazin. Hinek mal didin, hinek jî avê bi ser wan de dirjînin. Zarok pere û tiştên xwarinê berhev dikin û paşê bi wî pereyî ji xwe re tiştan dikirin. Tiştên ku berhev kirine (yên wek bilxur, rûn, nan) jî ji xwe re dikin şîv û dixwin û dikin kêf û şayî. (Qerejdax)

Serê salê binê salê
Xwedê kurkî bide vê malê.

(Qerejdax)

Halalûgê hate xwarê nate xwarê
Xwedê bide kurek vê malê.

(Licê/Amed)

Serê salê binê salê,
Xudê zarokikî bide kebanîya malê,
Heçiya bide bila bide,
Heçiya nede marik pê ve de.

(Ji devê Koçeran. Sêrt)

Aşûr maşûr,
Qeda, bela, êş û elemê ji vê malê dûr bikeve.

(Şirnex)

Serê salê binê salê
Xwedê bihêle malxweyê malê.

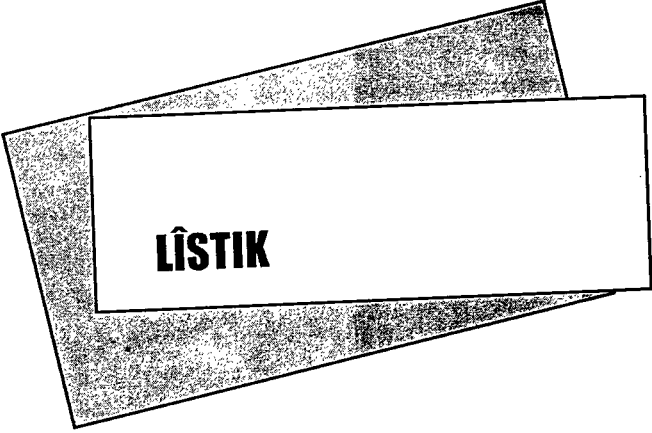
(Silîva)

Qerqûş merqûş
Xwedê kurkî bike dergûş
Ka para min,
Kakil û mewûj.

(Silîva)

Serê salê binê salê
Xidir hatiye vê malê.

(Mereş)

LÎSTIK

HOPALANÎ

(Lîstika Zozano an Zozanî)

Merivekî mezin li ser piştê xwe dirêjî erdekî nerm dike, paşê binê nigên xwe dixê zikê zarokê biçûk, bi destên wî digire û wî radike hewayê û pê re lîstika hopalanî dilîze. Gotinên lîstikê ewha ye:

Merivê Mezin- Pirrr zozano!

Zarok- Ha!

Merivê Mezin- Tu çi dixwî?

Zarok- Nan û mast.

Merivê Mezin- Ka para min?

Zarok- Di qulika darê da ye.

Merivê Mezin- Ez çûm ne li wê bû.

Zarok- Qey pisîkê xwariye.

Merivê Mezin- Ez te bavêjim behrê yan bîrê?

Zarok heger bibêje "bavêje bîrê!" hîngê meriv wî hêdika û bi awayekî rast li ser piyan datîne erdê. Na heger bibêje "bavêje behrê!" hîngê jî meriv wî di ser serê xwe re li ser piştê davêje erdê; lê belê meriv gava wî davêje erdê, gere meriv wî neêşîne.

(Silîva)

TEYTOK

Lîstika keçikan e. Bi du kesan tê lîstin.

Lîstikvana yekemîn kevir davêje ser maloka yekemîn û bi piyê xwe kevir tam dide maloka duwemîn. Lîstikvan gava kevir tam dide piyekî wê gereke li hewayê be. Piyê wê û kevir here ser xêzê, êdî nikare lîstika xwe bidomîne û dora xwe dide lîstikvana duwemîn. Kevir were ser maloka çaremîn, lîstikvan her du piyê xwe jî

datîne, qasekê bêhna xwe digire, paşê dîsa dom dike. Kîngê kevir ji maloka şeşan derkeve der, dora ewil diqedê. Di dora duduyan de lîstikvan diçe ser qulaxlixê û piştî xwe dide teytokê, kevirê xwe hêdika davêje ser teytokê. Gere kevirê wê neçe ser xêzê û ji teytokê jî dernekeve. Ku wusa nebe dor tê lîstikvana din. Lîstik dom dike. Kevir hatibe ser kîjan malokê, lîstik ji wir dest pê dike. Dîsa wek dora yekemîn lîstik diqedê. Di dora sêyemîn de her du piyê lîstikvan jî ne li erdê ne, lîstikvan li hewayê dinêre û malok bi malok diçe. Pêşî tê ser maloka yekemîn û dipirse, dibêje; “Guppî?” Ku rast çûbe, lîstikvana duyemîn dibêje; “Noz!” Ku piyê wê hatibe ser xêzê, dibêje; “Panoz!” Piştî panozê dora lîstikvana duyemîn tê. Dora sêyemîn bê panoz biqedê, dora çaremîn tê. Vê neqlê lîstikvan çavê xwe digire, dîsa bi her du piyan malok bi malok diçe û dîsa dipirse, dibêje; “Guppî?” Lîstikvana din an wê bibêje “Noz”, an jî “Panoz.”

Kîjan lîstikvan dora pêşî biqedîne ew bi ser dikeve.

TEYTOK

↓ Qulaxlix

4	3
5	2
6	1

← Malok

⊙ ← Tehtok

(Silîva)

TORŞ

Kuçekî (qozî) datînin ser tehtekê, û lîstikvan ji hênîyê (hênî, ciyê ku lîstikvan lê disekinin, ku dibe sînor, heft-heşt gavan dûrî qozîyê ye) kevirên (torş) xwe davêjin jê de, ku kî torşê xwe li qozîyê nexwe, dibe maka wî. Yê di makê de diçe li ber qozîyê disekine, lîstikvanên din bi dore torşên xwe davêjin qozîyê, gava qozî bikeve, yê di makê de bi lez diçe qozîyê tîne datîne cî û lîstikvanên din jî diçin torşên xwe yên ku bi qozîyê de avêtine şûnde tînin, ku di wê hengavê de yê di ber makê de heger bi lez qozîyê bîne deyne ser teht û di ber hênîyê de ji lîstikvanan yekî bigire, destê xwe lê bixe, îjar dibe inaka wî.

(Gundê Şêxuliyê/Qerejdax)

QADÎ (Lîstika Qadiya)

Bi du kesan tê lîstin.

Her du kes piçekî ji hev dûr diçin û çend keviran didin ser hev, qûçan çêdikin. Paşê bi dore keviran davêjin ji qûçên hev de. Qûça kê xera bibe, ew çend gavan bi şûnde diçe û qûçeke din çêdike. Lîstik ewha dewam dike, heta ku lîstikvan aciz bibin.

(Gundê Şêxuliyê/Qerejdax)

PÎREÇIZKÊ

Keçik di nav hev de, kurik jî di nav hev de, ji hev cuda dilîzin.

Peşk li kê keve ew dibe pîrê (yanî dibe maka wî). Çavên pîrê girêdidin û li dora wî diçin û tên û pêçikên xwe li qûna wî dixin û pê re jî dibêjin "Çizt!" Pîrê kê biqefêle an bizanibe kî ye, dibe maka wî û îjarê ew dikeve şûna pîrê.z
(Silva)

PEŞKO GURO

Ev lîstika keçikan e.

Zarok çî qas zêde bin, lîstik jî ew qas xweş dibe. Di tavehîva havînê de tê lîstin.

Keçikek dibe gur, keçikek jî dibe şivan. Zarokên din jî dibin pez. Pez tev bi piştê hev digirin. Şivan li pêşiya pêz e. Gur jî li aliyê din e. Şivan qerf û tinazê xwe bi gur dike, dibêje; "Peşko guro, gur tune!" Şivan ji bo ku li pezê xwe xweyî derbikeve û gur pezê wî nerevîne her du milê xwe vedike. Gur ji nişka ve bazdide ser pez, yekî digire. Gur kê bigire, êdî ew dibe yê gur û diçe li aliyê din disekine. Lîstik, heta êdî gur nikaribe kesî bigire dom dike. Paşê pezê li pişt şivan û yên ku gur wan qefaltiye dijimêrin. Yên kê pir bin, ew bi ser dikeve.

(Silva)

LÎSTIKA BIŞKOKAN

Bi du kurikan û bi çend bişkokaan tê listin. Her du kurik peşk davêjin. Peşk li kê keve ew bişkokaan xwe di nav her du destên xwe de li hev dixê û dirjîne erdê, lê belê destên xwe ji ser wan ranake û ji hevalê xwe dipirse; “Çend heb rast in, çend heb çep in?” Hevalê wî eletexmînî dibêje; “Ev qas rast in, ev qas çep in.” Çend heb weka wî derkevin, ew qas bişkokaan dibin ên wî. Piştî wê dor tê kurikê din. Lîstik ewha dom dike, heta ku bişkokaan yekî biqedin.

(Silîva)

LÎSTIKA MORÎKAN - 1

Bi du kesan tê listin. Bi her cûreyê morîkan tê listin, morîkên biçûk an mezin ferq nake.

Ji bo ku yek bibe yekemîn û ewilî bilîze peşk davêjin. Yek her du destên xwe vedike û tîne ber devê xwe û bi dizî destekî xwe şil dike, paşê piştî destên xwe nîşanî yê din dide, dibêje; “Kîjan şil e?” Yê din tê derxe dibe yekemîn, ewil ew dilîze.

Kesê yekemîn morîkên xwe û xweliyê li nav hev dixê. Morîkan dike du kom û her destekî xwe datîne ser komekê, dibêje; “Bibêje, kîjanan dixwazî?” Lîstikvanê din komekê dixwaze û morîkên di bin wî destî de dibin ên wî. Piştî wê dor tê lîstikvanê din. Lîstik ewha dom dike, heta ku lîstikvan biwestin.

(Silîva)

LÎSTIKA MORÎKAN - 2

Bi du keçikan tê listin.

Morîkekê datînin vî aliyê kortikê, yekê jî datînin wî aliyê kortikê. Peşk li kê keve ew dibe listikvana yekemîn û pêşî ew dilize. Listikvana yekemîn pêşî morîka xwe bi pêçîka şhadetê bi erdê ve tam dide. Paşê listikvana din jî morîka xwe tam dide. Morîka kê pêşî bikeve kortikê, ew kes gere biçê morîka listikvana din jî bike kortikê. Heger her du morîkan jî bike kortikê, morîk dibin ên wê. Listik bi vî awayî dom dike, heta ku morîkên listikvanekê biqedin. (Silîva)

LÎSTIKA MORÎKAN – 3

Bi du kesan tê listin.

Xêz, sînor e û ji xêzê çend gav wê de kortik heye. Her du listikvan çend heb morîkan datînin ser xêzê. Listikvana yekemîn hemû morîkan bi hev re tam dide. Ku yek ji wan bikeve kortikê, dîsa dikare morîkeke din jî tam bide. Hîç morîk nekevin kortikê, îjarê dor tê ser listikvana din. Ew jî morîkekê tenê tam dide; ku bikeve kortikê ewê bikaribe yeka din jî tam bide. Ku wê morîkê nexê kortikê, dîsa dor tê ser listikvana yekemîn. Morîka paşî kî bike kortikê, hemû morîk dibin ên wê. (Silîva)

NÎSKO NOKO

Du zarok pişta xwe didin hev, milê xwe dixin nav milê hev, yek xwe ditewîne, yê din li piştê bilind dimîne, ewê xwe tewandî dibêje "Nîsko noko, ew kî ye ser banê min?" Yê li ser pişta wî dibêje "Dîko ye." Piştî yê li piştê xwe datîne û yê xwe tewandî (yê bin de mayî) îja derdikeve ser pişta wî û lîstik ewha dewam dike.

(Xerzan)

LÎSTIKA SÊGAVÊ

1- Sêgava Berê

Hejmara lîstikvanan bê sînor e.

Xêzekê dikşînin, an kevirekî datînin ciyekî, ji bo ku sînorê lîstikê bellî bibe. Lîstikvanê yekemîn li serê sînor disekine du gav û çitekê (piştî du gavan her du lingên xwe ber hevdû dixê) davêje. Lîstik wusa didome heya ku yek bibe yekemînê lîstikê.

2- Sêgava Bayê Bezê

Dîsa xêzekê dikşînin, an kevirekî datînin ciyekî, ji bo ku sînorê lîstikê bellî bibe. Lîstikvanê yekemîn ji sînor çend metre bi şûnde diçe û piştî bi lez ber bi sînor bazdide û dema ku tê ba sînor bi hemû hêza xwe sê gavan davêje. Hemû lîstikvan bi vî awayî dikin û di encamê de lîstikvanê li pêşiya hemû lîstikvanan dibe yekemînê lîstikê.

(Gundê Şilbê/Amed)

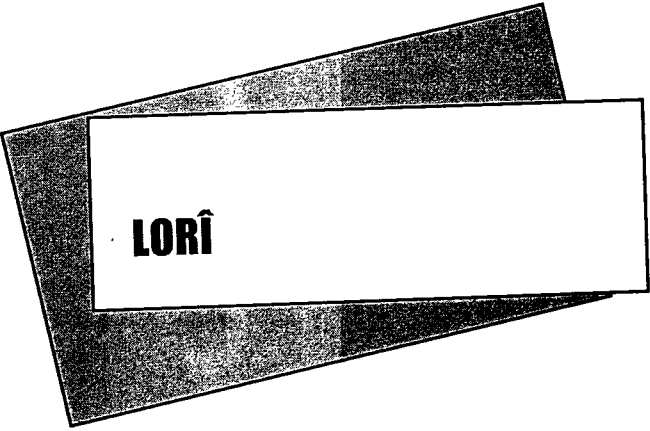
QERENÛZ

Lîstika kuran e. Ev lîstik ji çar kesan zêdetir meriv dikare bilîze. Mesela deh kur tèn ba hev û pênc pênc ji hev diqetin. Peşk davêjin. Peşk li kê keve dibe maka wê komê. Koma ku dibe maka wê çavê xwe digre li ber darekê an dîwarekî heya pêncî dijmêre. Dema ew heya pêncî dijmêrin koma din diçe xwe vedişêre. Koma din, yanî koma yekemîn heya pêncî dijmêre, jimarê diqedîne û diçin li merivên koma din digerin. Ku ji wan yekî bibînin diçe destê xwe li ciyê makê dixin û pê re jî dibêjin “Filan kes qerenûz!” Eger ji koma duwemîn yek here destê xwe li ciyê makê bixe, lîstik dîsa ji serî, ji nû ve dest pê dike. Na eger koma yekemîn wan tevekan bibînin îjarê dibe maka wê komê. (Silîva)

ÇALTOKÊ

Ev hem lîstika kuran û hem jî ya keçan e. Bi du kesan tê lîstin. Şeş çalikan dikolin, sê çalik li aliyekî, sê çalikê din jî li hember wan çalikên din. Xîştikekê (xîç, kevirê biçûk) davêjin çalikekê, du xîştikan davêjin çalikeke din, sê xîştikan davêjin çalikeke din, çar xîştikan davêjin çalikeke din, pênc xîştikan davêjin çalikeke din û şeş xîştikan jî davêji çalika dawîn. Piştî peşk davêjin. Peşk li kê keve ew dibe lîstikvanê yekemîn. Lîstikvanê yekemîn diçe ba çalika ku xîştikek tenê tê de heye û wî xîştikî radike û davêje çalika ku tê de du xîştik hene, paşê jî wê çalikê wan her sê xîştikan radike û yekî davêje çalika ku tê de sê xîştik heye, yekê davêje

çalika ku tê de çar xîştik heye û yekî jî davêje çalika ku
tê de pênc xîştik heye. Piştê wan şeş xîştikan radike û
bi dorê her çalikekê xîştikekê davêjê. Dema xîştikan
davêje çalikan, ji wan çalikan yek vala be û xîştikek
bikeve çalika vala lîstikvanê yekemîn “yan” dibe, yanî
dişewite û piştê lîstikvanê duwemîn dest bi lîstikê
dike. (Silîva)

LORI

Ez bi qurbana te û te
(...) navê te
Melle bû rêberê te
Keşe bû xulamê te.

(Silîva)

*

Ez gorî te û navê te
Kerik-reş e xalê te
Bizin-diz e mamê te
Nêçîrvan e bavê te

(Ji devê Hiznê Bayram - Gundikê Mellê/Şîrnex)

*

Ez bi qurbana te û te
Wî çavreşê xalê te
Simbêlsorê bavê te
Tir û vir û apê te.

(Herêma Siltan Şêxmûs/Mêrdîn)

*

Ez qurbana xalê te
Xalê te min da bavê te
Bavê te çêkir bejn û bala te.

(Herêma Siltan Şêxmûs)

*

Ela Ela Ela kin
Gazî şêx û mela kin
Vî berxika di xew ra kin.

(Herêma Siltan Şêxmûs)

*

Elah Elah Elah kin
Gazî şêx û mela kin
Qatkî cil di mil da kin
Vê sebiyê di xew da kin.

(Silva)

*

Ela Ela Ela kin
Gazî şêx û mela kin
Vî berxikî di xew da kin.

(Silva)

*

Ela Ela Ela ke
Ban şêx û mela ke
Vî gedeyî di xew ra ke.

(Qerejdax)

*

Haynik nîna na nîna
Bavê te jinikê bîne
Diya te ji mal derxîne
Heft sala nehewîne
Sala heştê bihewîne.

(Batman)

*

Mîr hat Qeserdela
Go bila bebek bê vê dera
Em rêkin xercên koçera

Ez te nadim hîn û mîna
Ji xeynî mîrê Behdîna
Da zêra bîne xurcezîra

Hêdî ez te nadim kesê
Ji xeynî melayê medresê
Zêra bîne atlasê

Ne noza, ne noza
Derê malê hemî bûqil û pîvaz e
Ji te ra bikin hemî cil û cihaz e

(Cizîr)

*

Gewrê can gewrê can
Malan bar kir hemî çûn
Gewrê maye li pišta kon

Keçê canê cindiyê
Xwerû bisk û keziyê
Beriya Girê Nîriyê
Lawik mane hêviyê
Te d' bazinê xelk dixwazinê
Lê ez nadimê

Keçika min ji jû ve tê dey nakit
Qulpika ser memika venakit
Eniriye silam nakit.

(Ji devê Hiznê Bayram - Gundikê Mellê/Şirnex)

*

Mîn b' qurbana vî serî
Bi zêra beramberî
Mirtib hatin ber derî
Go xatûn gešta me werî
Gešta me qefla derî.

Min go siktir bin³² herin ji ber vî derî
Nadim we nazikê zerî.

(Ji devê Gulistana Seîd - Silîva)

*

Xwedêyo te daye
N'ayiketa ra daye
Eybiq ji derkî nemaye

Xwedêyo bihêlî
Bikî gavanê çêrî
Bikî mêrê sed mêrî

Xwedao tu Xwedakî pir pak î
Tu têjî têra min ka bikî
Te nekiriye tu nakî
Qutê can
Xelkê jinê xwe berdan
Hemî hêviya te ve man

Xweda mala te ava
Xaniyê me ber bi tava
Ji xelkê bîk û ji me zava
Mîrê Bota mîr hat banê xanê
Bila bebek bê dîwanê
Em rêkin xercê Nêrwanê

(Cizîr)

³² Siktir bin: Bi tirkî ye, maneya bicehimin, biqêşitin digihîne.

Kulindê³³ pîre Fatê
Ser tûre avêt latê
Kulind xweş e bi mexmelatê

Kulindê pîre Eyšê
Ser tûre avêt nêva hewşê
Kulind xweş e li mişewşê
Ser heliza³⁴ Girome yî
Bin heliza zêrîne yî
Xaniyê te şibî koxikê se yî

Ser heliz, bin heliz
Giya dirût gurz û gurz
Diyariya xalê xwe qurmiz

Ser heliza kendala
Bin heliza kendala
Tehlî toza nizara
Diyarî ye çû mala xala
Hekî bê bi bêrika vala
Stû bişkê li ji(n)xala

Kezîzera Sindiyanî
Kofî girêda bi keşanî
Xweziya wê malê ewa tu anî

³³ Kulind: Kunder, bi tirkî kabak

³⁴ Heliz: Giyayek e, ji bo pez gelekî baş e û her weha dixin nav penîr.

Guhar gir e, kezî barê hêstirê
Bûka mala xalê xwe ya mestirê
(Ji devê Hiznê Bayram - Gundikê Mellê/Şirnex)

*

Qurban zerî ji zêra
Dew dikule ji dayê ra
Rûn dibe ji keçikê xelqê ra
Keçik dibên eferim ji wî xortê hanekê ra

Xwezla şerkî li wê daketina
Bavê (... min) bi nav ketina
Rast û çep û bi ba ketina
Şûr bi destê rast ketina

Ew kî nazikê min nezerî ke
Porê xwe sipî bike
Keziyê xwe cawî bike
Her gav û du gav
Axîn û keser bike.

(Ji devê Gulistana Seîd - Silîva)

*

Ez ê xwe qurban kim bi kî va
Bi cotyar û tevî mîr va
Bêrîvan bi elba şîr va
Malmidûrê Licî va
Qaymeqamê Zoqî va
Papaxê dêra sipî va
Ez ê tevek bi hev gînim
J' (...) xwe ra têkim cax û kirîva

(...) min rinda xîşanî
Sed zêr hanî nîşanî
Sed mihînê bi cehnî
Sed hêstirê anî bir
Dora ber derê bavê (...) inin kirin hewş
Dilê kotiya diya wê nebûye xweş.
(Ji devê Gulistana Seîd - Silîva)

*

Xwedao,
Te dao,
Qusûr li bejnê nema.

Lorî lorî lorî lorî
Rebê alemê, Xaliqê li jorî
Min ji kara min ra bike qurban, bike bi gorî.

*

Lorê dikim lora'm nayê
Lora'm kulilka l' devê çayê
Li lora'm sar e l' m' xew nayê.

*

Lê lê kinê li awa
Nexşê hûrik li dawa
Rebê alemê ji min negre
Ez kina xwe nadim bi heft lawa.

*

Qurbana serê te
Keşe bibe kerê te
Xal bibe xezûrê te
Mele bibire mehra te.

